

KADINLARIN DÜŞÜNCE HAYATINDA ERKEĞİN EGEMENLİĞİ: EV KADINLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ)

Kadir AYDIN¹

Özet

Ataerkil düzenin hakim olduğu toplumlarda kadın ve erkeğin kamu ya da özel alanlarda sergiledikleri davranışlar, dini ve geleneksel öğretiler aracılığıyla ve baskı yoluyla benimsetilmektedir. Ayrıca cinsiyete dayalı önceden belirlenen roller aile içerisinde de benzer baskı yöntemiyle bizzat toplum tarafından gerçekleştirilmektedir. Cinsiyete dayalı rollerin benimsenmesinde ve erkek hegemonyasının sürdürülmesinde kadın, merkezi bir konuma sahiptir. Çünkü ataerkil güç ilişkilerinin erkek lehine devam etmesinde kadının önemli bir rolünün olduğu bilinmektedir. Bu nedenle ataerkil toplumlarda erkek hegemonyasını daha iyi kavrayabilmek için kadının düşünce hayatında eril iktidar inşasının nasıl yer aldığı araştırılması gerekir.

Bu araştırma ataerkil sisteme hizmet eden toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde hegemonik erkekliğin kadının düşüncesinde nasıl karşılandığını ve kadının eril iktidara verdiği tepkileri belirlemenin yanında, kadının ev ve aile içi ilişkilerde dini öğretiler ve geleneksel roller aracılığıyla hegemonik erkekliğe rıza göstermeleri için kadın üzerindeki baskıyı ortaya koyma amacı taşımaktadır. Bu düşünceden hareketle çalışmada kullanılan veriler, ataerkil cinsiyet rejiminin egemen olduğu Erzurum şehrinde yaşayan 20 kadınla nitel araştırmanın bir tekniği olan derinlemesine görüşme yapılarak elde edilmiştir. Çalışma sonucunda görüşülen kadınların hem eğitim seviyelerinin düşük olması, hem ekonomik bağımsızlığa sahip olmamaları, hem de dinsel ve geleneksel öğretilerin erkeği daha ön planda tutması, kadının düşünce hayatında erkeğin önemli ölçüde yer kaplamasına neden olduğu görülmüştür. Ayrıca ataerkil toplumlarda kadının düşünce hayatında, ekonomiden daha önemli olarak dinsel ve geleneksel öğretinin yer kapladığı ve erkek iktidarının sürdürülmesinde kadının önemli bir rolü olduğu yapılan çalışmalar sonucunda ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, Ataerkil toplum, Ailede kadın ve erkek, Aile içi ilişkiler.

MAN'S DOMINATION OF WOMEN'S THOUGHT LIFE: A RESEARCH ON HOUSEWIVES (A SAMPLE OF ERZURUM PROVINCE)

Abstract

In patriarchal societies the behaviors of women and men in public or private fields are being adopted through religious and traditional disciplines and by pressure. In addition, pre-determined roles based on sex are carried out by the society itself by similar pressure method within the family. The woman has a central position in the adoption of gender-based roles and the continuation of male hegemony. Because it is known that woman plays an important role when patriarchal power relations continue in favor of men. Therefore, it is necessary to study how the construction of masculine power in woman's mind takes place in order to understand male hegemony better in patriarchal societies.

This research aims to reveal the pressure on women to consent to hegemonic masculinity through religious teachings and traditional roles in the family and domestic relations, in addition to determine the ways hegemonic masculinity is accepted in women's opinions and women's reactions in the face of male power within the scope of gender roles serving the patriarchal system. The data used in this study was obtained by in-depth interview, which is a technique of qualitative research, with 20 women living in the city of Erzurum where the patriarchal gender regime prevails. As a result of the research, it has been observed that, a man has a significant role in a woman's mind due to the reasons, that the women who are interviewed, both have low levels of education and are not economically independent, and the religious and traditional doctrines give particular importance to men. In addition, in a woman's mind in patriarchal societies, it has been revealed that religious and traditional doctrines which are more important than the economy and woman plays an important role in maintaining male power.

Key Words: Gender, Patriarchal society, Women and men in the family, Family relationships.

Giriş

İnsanoğlunun var oluşundan bu yana kadın ve erkek birbiri üzerinde egemenliklerini kurmak için hep rekabet içerisinde olmuştur. Kadın egemenliğinin hüküm sürdüğü insanlık tarihinin ilk dönemlerinde erkeğin sadece üreme aracı olarak görüldüğü bilinmektedir. İlerleyen dönemlerde erkeğin gücüne ihtiyaç duyulmasıyla kadın ve erkek arasındaki roller değişmiştir. Egemenliğini fiziki gücüne dayandırarak ilan eden erkek, kadını hegemonyası altında tutmaya başlamıştır. Günümüz modern toplumlarında ise, literatürde her ne kadar kadın erkek eşitliğinden bahsedilse de kamusal ve özel alanlarda bu durumun çok da hissedilir şekilde gerçekleşmediği bilinmektedir.

Toplumsal cinsiyet, toplumların düşüncesinde geçmişten gelen geleneksel inanışlar ve normlarında etkisiyle kadın ve erkeğin cinsiyetçi roller çerçevesinde yaşamaları beklenmektedir. Toplumsal cinsiyet üzerine geliştirilen teoriler neredeyse toplumun bütün dinamikleri üzerinde kendini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet politikası kamusal ve özel alanlarda ayrıca günlük yaşantımızın birer pratiği olan işyerleri, okullar, ulaşım araçları gibi ortamlarda da kendini yoğun şekilde hissettirmektedir. Toplumsal cinsiyetin, toplumsal süreçteki yerini “toplumsal cinsiyet kuramları” alanının sınırlarını belirleyerek anlayamayız. Çünkü toplumsal cinsiyet ilişkileri her tür kurumda bulunur (R. W. Cornell, 2016, s.181). Öte yandan birkaç yıl öncesine dayanan çalışmalarda bile kadınlar, erkeklerin hem kendilerine karşı sergilemiş oldukları davranışları hem de söylemleri benimseyen bir yaklaşımla “doğru ve haklılığın” erkekle özdeşleştirilme anlayışında olduğu inancı hala varlığını korumaktadır. Hal böyle olunca cinsiyet eşitliği adı altında çıkarılmaya çalışılan kanunlarda bile toplumun asıl ve öncelikli bireyi olan eril hava sezilmektedir. Yani kadının erkeğe eşit yasal/biçimsel haklar kazanması aslında erkek değerlerin yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir. (Yaraman, 2015, s.20-21). Dolayısıyla kadın ve toplumsal cinsiyet sorununun, birçok alanda olduğu gibi hukukun da ataerkil toplumsal bir havada hazırlanması yasaların bazı açılardan kadın-erkek eşitsizliğini barındırdığını söyleyebiliriz (Tucker, 2015, s.26). Sonuç olarak çıkarılan bu kanunların, pratikte kadının gereksinimlerini karşılayamadığı ve yasaların bile eril çerçevede ve bakış açısında hazırlandığı yadsınamaz bir gerçektir.

Aile hiç kuşkusuz insan ilişkilerini düzenleyen en temel kurumların başında gelmektedir (Tekeli, 1988, s.95). Bütün farklı toplumların nezdinde ailenin önemli ortak bir değer olduğunu söyleyebiliriz. Ancak birçok ülkede gerçekleştirilen devlet politikalarına baktığımızda cinsiyete dayalı iş politikasının kamusal alanda yoğun bir şekilde uygulandığını görmekteyiz. Bu politikanın yansıması özellikle ataerkil toplumlarda ev hayatında da kendini belirgin bir şekilde göstermektedir. Hatta yıllarca ülkemizde uygulanan Medeni Kanun’un (152, 153 ve 159) bazı maddelerinde aile birliğinin erkeğe dayandırıldığı yani hukukun bile eril anlayışta hazırlandığı görülmektedir. Bu düşüncüyü kavrayış şekli ataerkil yapıya bürünmüş bir aile hayatında “erkek dediğin eve bakar, kadın ise, ev işlerinden sorumludur” anlayışı kendini çok daha katı şekilde göstermektedir. Bu anlayıştan dolayı kadınların çoğunluğu evliliği esas olarak bir meslek, bir geçim yolu olarak görmektedir. Durum böyle olunca Medeni Kanun’un diliyle koca yalnızca reis değil velinimettir (Tekeli, 1988, s.343). Bu sığ düşünce yapısı içerisinde evliliğini gerçekleştiren ailelerin zihinlerinde cinsiyete dayalı iş bölümünün benimsendiği görülmektedir. Bu da ataerkil yaşam biçimini benimsemiş ailelerde er-

keğin, kadından kendisine karşı hemen hemen her konuda boyun eğme ve kendisine tabi olmasını beklemektedir. Dolayısıyla ailede, aile düzenindeki eşitsizlik ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği özellikle çalışmayan ev kadınlarının erkeğin büyük bir baskısı altında yaşamasına neden olmaktadır. Hane içerisinde erkek egemenliğinin kadın üzerindeki baskısı, kadını sadece belirli aktivitelerden kısıtlama olarak değil kadının erkeğe olan tabiiyetini kalıcı hale getirme anlayışı taşımaktadır. Kadınların ev içi tabiiyetlerine bakıldığında, demokrasiyle ilişkisi açısından hanedeki eşitliğin devletteki demokrasinin bir koşulu olduğu düşüncesinden çok daha fazla anlam ifade ettiği görülmektedir. (Philips, 2012, s.126).

Kadınlar, ailenin devamını sağlayan parayı getirdikleri için erkeklerin kendilerinde önemli kararları alma yetkisini gördüklerini, (Philips, 2012, s.135) bu düşünce yapısının geleneksel bir demokrasi tartışmasının yankısı olarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Çünkü demokrasinin gelişmiş olduğu toplumlarda aile içi yaşamlar maddi ya da geleneksel görüşlere bağlı değildir. Gelir ve maddiyat tamamen aile ilişkilerinin dışında tutulmalıdır. Hane içerisinde bireylerin yüklenmiş olduğu sorumluluklar o bireyi ne yüceltmeli ne de aşağılamalıdır. Her birey hane içerisinde eşit söz hakkına ve tercihe sahip olmalıdır.

İnsanın özgürce yaşaması, istediği gibi rahatça düşünüp, düşündüğünü hür bir şekilde ifade edip savunmasına bağlı olduğu inanca sahip olmalıyız. Bu versiyonda evdeki demokrasinin dışarıdaki demokrasi için bir ön koşul olduğunu belirterek bir alanın diğerine bağımlılığına dikkat çekmeliyiz (Philips, 2012, s.120). Düşüncelerin kalıplaştığı aile türlerinde, dini ve geleneksel ritüellerin de etkisiyle özellikle ekonomik dayanağı olmayan ev kadınları üzerinde erkeğin egemenliğini benimsemesi için müthiş bir baskı uygulanmaktadır. Böylece erkeklerin özellikle kadınların hangi davranış ve faaliyetleri yapabileceklerine, hangi haklara ve güce kimin ne derece sahip olduğuna veya sahip olması gerektiğine ilişkin toplumsal beklentiler geliştirilir. (Günar ve Bener, 2011, s.158). Başta toplumsal ve dini gelenekler olmak üzere birçok ritüel, kadını kontrol etme aracı olarak kullanılmaktadır. Ya da toplumsal cinsiyetin, erkek egemen toplumlarda erkeğe sunulmuş bir üstünlükmüş gibi görülerek kadınları -özellikle ekonomik bir geliri olmayan kendini kocaya bağlı olduğunu hisseden veya hissettirilen ev kadınları- üzerinde ayrı bir baskı oluşturmaktadır.

Günümüzde aile içi ilişkilerde her ne kadar geleneksel normların bireyler üzerindeki yaptırımı azalsa da bu durumun varlığı bazı ataerkil aile yapılarında hala yoğun bir şekilde görülmektedir. Özellikle eğitim ve gelir seviyesi toplum yaşam standartlarının altında kalan ailelerde daha yoğun yaşanmaktadır. Bu tip aile yapılarında evli kadınlar düşüncelerini rahatlıkla ifade edip savunabiliyorlar mı? Yoksa birtakım dini ve geleneksel kuralların etkisi ve baskısında kalarak erkek egemenliğini kabulleniyorlar mı? Sorularına cevap aranmaktadır. Ayrıca bu çalışma evli kadınların toplumsal cinsiyet ve ataerkil aile yapısı içerisinde büyüyen ve geleneksel normların kendilerine yüklenmiş olduğu roller çerçevesinde nasıl hareket ettiği ve erkek egemenliğine karşı ortaya koydukları tepkileri belirleme amacı taşımaktadır. Bu amaçla Erzurum Yakutiye Kaymakamlığına bağlı Yakutiye Aile Destek merkezinde kayıtlı ve gelir seviyesi önceden tespit edilen ve çalışmayan ev kadınları bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında yaş aralığı 18-45 olarak belirlenen 20 kadın, çalışmaya dahil

edilmiştir. Araştırmanın temelini oluşturan kadınlarla nitel araştırma yönteminin bir tekniği olan derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Doğuşu

Toplumsal cinsiyet, biyolojik üremenin sosyal detaylandırması iken cinsiyet öncelikle üreme potansiyeline dayalı biyolojik bir kategoridir. Yani toplumsal cinsiyet biyolojik cins üzerine kuruludur. Ancak, bu biyolojik farklılığının da üzerinde bir olgudur (Eckert and McConnellGinet, 2003, s.2). Çünkü cinsellik Foucault'nun deyiimiyle kurgulanmış bir deneyim kategorisidir ve sadece biyolojik olmadığını, tarihsel, toplumsal ve kültürel kökenlere sahip olduğunu söylemektedir (Rigel vd. 2005, s.22). Öte yandan toplumsal cinsiyet, kadınların ya da erkeklerin neler yapıp yapmayacağı konusunda her toplumda her dönem aktif olarak faaliyet gösteren gelenek ve aidiyetler tarafından bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Örneğin, evde yemeği kadının yapması, dışarıda ise genellikle erkeğin çalışması gibi durumların hiçbir biyolojik nedeni yoktur. Bu yüzden cinsiyeti biyolojik, toplumsal cinsiyeti ise, sosyal beslenmenin bir sonucu olarak görebiliriz (Eckert and McConnellGinet, 2003, s.5). Dolayısıyla cinsiyet kavramı, biyolojik bir bölünmeyi simgelerken toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki her tür eşitsizliğin simgesel halini almaktadır.

Toplumsal cinsiyet doğduğumuz ve sahip olduğumuz bir şey değil (West ve Zimmerman, 1987, s.87) yaptığımız ve gerçekleştirdiğimiz bir şeydir (Butler, 1990, s.23). Toplumsal cinsiyet, bir toplumun mevcut durumunun bir kader ya da şansa bağlı olmayıp yine kendisi tarafından tayin edildiği gerçeğinin en önemli kanıtıdır (Erol, 2008, s.199). Yani insanlar yalnızca cinsiyete doğuştan sahip olabilirken, toplumsal cinsiyet kadın ve erkek olma özelliğini toplumsallaşma sürecinde kazandığını vurgulamaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet doğuştan belirlenen dişilik ve erillik özelliklerinin aksine, toplumsallaşma süreci ve kültürü içinde edinilen kadın ve erkek olma özelliklerine işaret eder (Altun ve Toker, 2017, s.82). Dolayısıyla, erkek ve dişi biyolojik kategorilerin tanımı ve insanların kendilerini ve başkalarını erkek ya da kadın olarak kavraması sonucunda toplumsal cinsiyet meydana gelmektedir (Melanie, vd. 2000, s.156).

Toplumsal cinsiyet kavramını ilk olarak ortaya atan 1968 yılında Robert Stoller'dir. Daha sonra 1970'lerin ilk döneminde Ann Oakley ile popülerlik kazanan terim sosyoloji bilim alanına dâhil edilmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramını ilk zamanlardan itibaren sık kullanmaya başlayan feminist araştırmacılar cinsiyet farklılığının doğal ya da biyolojik anlamına geldiği düşünülen cinsiyetten farklı olarak cinsiyet farklılığının kültürel inşası anlamında kullanmıştır. Öte yandan 20. yüzyılın sonlarına doğru farklı disiplinlerden çalışmalarını yoğunlaştıran araştırmacılar, erkekler ve kadınlar arasındaki farkların doğadan kaynaklandığı ve bu doğal farkların kadınlar ile erkeklerin toplumsal konumları, toplumsal ilişkileri ve dünyada var olma tarzlarının iktidar ilişkileriyle örtüştüğü belirtilmektedir (O. Rose, 2018, s.17). Kadın ve erkek arasındaki cinsiyetçi ayırım, gücü elinde bulunduran iktidar politikasıyla-toplum geleneğinin paralel bir uzantıda hareket ettiği görülmektedir. Ve bu eril-iktidar anlaşması da toplumun geneli tarafından öylece kabul gördüğü bir gerçektir.

Toplumsal cinsiyet kavramına Mead, Parson ve Beauvoir'in farklı açılardan yaklaştığı

bilinmektedir. Parsons çalışmalarında toplumun işlevsel zorunluluklarına, Mead, insan gelişimindeki olumsuz tanımlanmış biyolojik kurallara, Beauvoir de erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilerin ben/öteki yapısına başvurarak çalışmalarını yapmıştır. Söyleyebiliriz ki her üç teorisyen de toplumsal cinsiyet örüntülerini öncelikle evrensel olarak gördükleri çekirdek aile içerisindeki ilişkiler kapsamında açıklamaya çalışmışlardır (R. W. Cornell, 1977, s.63). Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramının 1980'lerden itibaren etkili hale gelmesinde, Joan Scott'ın "American Historical Review" in 1985 Aralık sayısındaki yayımlanan yazısıyla birlikte toplumsal cinsiyet tarihine katkıda bulunmuştur.

Toplumsal cinsiyet, tarihin farklı zamanlarında ve farklı kültürlerde kadınlara ve erkekler için bir takım sorumlulukları roller aracılığıyla yüklemiştir (Yapıcı, 2016, s.23). Diğer bir açıdan her toplum yaşadığı dini ve kültürel hayatıyla yaşam biçimi haline getirdiği geleneksel yapısıyla birlikte kadın ve erkeğe belirli sorumluluklar yüklemiştir. Bu gibi sebeplerden ötürü kadın ve erkeğin toplumun belirlediği sınırlar dâhilinde hareket etmesi beklenmektedir. Toplumsal cinsiyet, değişik kültür ve toplum yapılarında her ne kadar farklıymış gibi görünse de toplumun geçmişten getirdiği gelenekleri, dini aidiyetleri ve mevcut ideolojik aygıtlar aracılığıyla günümüzde de devam eden bir inşa süreci mevcuttur. Bu inşa sürecinde bireyler üzerinde özellikle kadın aleyhine; kültür, din, geleneksel ve modern yapı aktif rol oynayarak kadın-erkek eşitsizliğini görünür kılmaktadır. Çünkü toplum, kültür, gelenek, din gibi yaşam biçimini oluşturan aygıtların taşıdığı normlarla kadın ve erkeğin nasıl davranıp nasıl hareket edeceğini belirler (Altun ve Toker, 2017, s.61). Oysa insan hakları kavramı, bireylerin yeteneklerini geliştirmede ve kendilerini gerçekleştirmede özgür oldukları ve eşitlik düşüncesinin olduğu bir dünya fikrini temel alırken, bu öğretinin tarihsel gelişim sürecine baktığımızda toplumlardaki eşitlik düşüncesi ancak yasalar önünde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Aslında gerçekleştirilen ve geçerli olan yalnızca iktidarın egemen olduğu hiyerarşik ilişkilerdir. Çünkü iktidar düşüncesinin temelinde her zaman gücü temsil eden somut bir varlık olarak "erkek egemen görüş" yer almaktadır. Aslında dünyada kadın ve erkek diye yalnızca iki cinsiyetin olduğu inancı gibi yaşamımızda gerçeklik haline gelen pratikler, bizler yaşadıkça sıradanlaşır ve normal bir durum gibi davranılır (Cengiz vd. 2004, s.54).

Toplumsal cinsiyet kavramını ele alırken kadın ya da erkek diye cinsiyet ayrımı yapmadan konuya yaklaşılmalıdır. Çünkü kız ya da erkek çocuğu büyüdükçe kendini kadın veya erkek diye bir kategori içerisine hapseder. Bu durum kız çocuklarının bebeklerle, mutfak araçlarıyla ya da genel olarak pembe gibi renklerle ilgilenmesine, erkek çocuğunun ise, mavi renkte bir araba veya futbol gibi tercihlerinin belirlenmesine kadar etkili olabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramının kadın ve erkek üzerinden izahı kültüre dayanmaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet toplumu oluşturan dinamik yapılardan ibarettir. Bu dini ve geleneksel yapı toplumsal cinsiyet ayrımını meydana getirmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyetin farklı kültür ve sistemde netlik kazanmasını da sağlamaktadır. Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin her zaman, her yerde kadınların dezavantajlı durumları kullanılarak yeniden üretilmek yoluyla güçlendiği bir coğrafyadan diğerine zamanın farklı dönemlerinde şekil değiştirerek devam ettiği gerçeği bireylerin ve kurumların gözü önünde yaşanmaktadır (Altun ve Toker, 2017, s.57)

Ataerkil Kavramına İlişkin Teorik Yaklaşımlar

Ataerkil kavramı, toplumsal cinsiyetin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Ataerkil kavramı, günümüzde de devam eden kadın erkek arasındaki eşitsizliği temelinde tutarak birçok araştırmacının üzerinde durduğu ve açıklamaya çalıştığı önemli bir kavramdır. Ataerkil terimini, Chris Weedon “kadın çıkarlarının erkek çıkarlarına tabi kılındığı güç ilişkisi olarak açıklamaktadır.” Ve bu güç ilişkileri, cinsel iş bölümü ve üremenin toplumsal örgütlenmeden yaşadığımız dişiliğin içselleştirilmiş kurallarına değin birçok şekilde görülür (Sarıtunalı, s.2). Ayrıca ataerkil aile yapısında baba/erkek otoritesine dayanan ve mülkiyetin (Bilican Gökkaya, 2018, s.40) yanında erkeğin sahip olduğu iktidar gücünün de sorgusuz bir şekilde erkek çocuğuna geçme güvencesi veren sistemdir. Başka bir açıklamada ise ataerkillik, erkeğin kadınların üretimini, üremesini ve cinselliğini kontrol ettiği hiyerarşik ve eşit olmayan bir güç ilişkiler sistemine dayanmaktadır (Eckert and McConnellGinet, 2005, s.171). Buradan hareketle devlet, sistem aracılığıyla toplumun üzerinde kurmaya çalıştığı baskıyı, geçmişten gelen belirli gelenek ve aidiyetlere dayanarak kadın üzerinde vesayet sistemi kurmak istediğini yaklaşımlarıyla beyan etmektedir.

Sylvia Walby “Kuramsal Ataerkillik” kitabında ataerkil kavramını, “erkeklerin kadına egemen olduğu, ezdiği ve sömürdüğü bir toplumsal yapılar ve uygulamalar sistemi” olarak tanımlarken (Sylvia, 1990, s.90) erkeğin tıpkı yüzyıllardır süregelen bir devlet hegemonyası gibi varlığını sistematik hale getirerek bu düzeni korumak istediği anlaşılmaktadır. Ataerkil toplumsal düzende hâkim kategoride yer alan erkeğin yüceltilmesi, üstün tutulması ve övülmesi söz konusu iken yerine ve durumuna göre kadınların ikincilleştirildiği bu düzenin bir parçasıdır (Yapıcı, 2016, s.28). Çünkü geleneksel toplum bakışıyla sistemleşen ataerkil yapının temelinde eril düşünce yer almaktadır.

Amerikalı feminist yazar Kate Millet ataerkil bir sistemde erkeğin kadın üzerindeki mutlak hâkimiyetinden bahsederken ataerkil kavramı mutlak gücü elinde bulunduran Krala benzetmektedir. Kate Millet’in 1970’lerin başında “Cinsel Politika” adlı kitabında ataerkilliğin temel kavramını feminizm düşüncesine tanıtmıştır. Millet 17. yüzyıl politik literatüründe ataerkil kavramının sıkça kullanılmasından ötürü ataerkil sözcüğü kral ile halk arasındaki ilişkinin baba ve oğul gibi hükümeti açıklamak için kullanmıştır (Kate, 1970, s.78). Daha sonra bu terim tüm feministler tarafından kademeli olarak erkeklerin kadınlar üzerindeki baskısının ve kadınların alçalmasının çok açıkça görüldüğü bir sosyal sistem kısaltması olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Ve bu süreç günümüze dek varlığını sürdüren ve gelecek vaad eden erkeği, erilliği, gücü önemseyen ataerkil dönemdir (Yıldırım, 2017, s.194).

Ataerkillik en genel anlamda, erkeklerin kadınlar üzerindeki hegemonyası, kamusal ve özel alanda yaşamın gündelik pratikleri üzerindeki güç ilişkilerine değinen bir olgudur (Bilican Gökkaya, 2018, s.39). Kısaca ataerkil; kavramı, özü ve düşüncesi itibariyle erkek hâkimiyetinin kayıtsız şartsız ve süresiz kadın üzerindeki hegemonyasını anlatmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Roller ve Ataerkil Yapı

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin, grupların ve toplumların cinsiyetlerine ve her toplumun cinsiyete ilişkin değer ve inançlarına dayanan farklı beklentilerden oluşmak-

tadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireyler ve çevreleri arasındaki etkileşimin ürünüdür ve bireylere cinsellik için hangi tür davranışların uygun olduğu konusunda ipuçları verir (Eckert and McConnell Ginet, 2003, s.11). Bu uygun görülen cinsiyetçi roller toplumun değer ve kültürüne göre değişkenlik gösterir. Cinsiyetçi rolün öğrenilmesi toplumsallaşma ve içselleştirme aracılığıyla gerçekleşmektedir. Öğrenmeyi temel alan bu yaklaşıma göre, çocuklar cinslerine uygun davranışlar sergilediklerinde davranışın olumlu karşılanarak pekiştirilmesi, uygun olmayan davranışların ise cezalandırılması yoluyla cinsiyet rolleri öğrenilmiş olur (Vatandaş, 2011, s.34)

Toplumsal cinsiyet geçmiş dönemlerde biyolojik değişmeyen bir kader olarak görülürken, günümüzde biyolojinin değil kültürün kaderi olarak belirtilmektedir (Butler,1993, s.53). Bütün toplumlarda doğuştan gelen biyolojik farklılıklar kültürel olarak yorumlanıp değerlendirilir (Gülay ve Özgün, 2011, s.158). Bu kültürel kader ya da kültürel okuma biçimleri toplumdan topluma farklılıklar gösterdiği gibi aynı toplum içerisinde de belli başlı ayrımları mevcuttur. Öte yandan toplumda kadın ve erkeği ayıran iki önemli yapı olan kültür ve dine ek olarak eğitim kurumu da toplumsal cinsiyet rollerini güçlendiren önemli bir yapıdır (Yıldırım, 2017, s.202). Cinsiyet fark etmeksizin her toplumda toplumun dini ve kültürel değerleri kız ve erkek bebekler daha dünyaya gelmeden ebeveynlere oradan da çocuklara büyük bir titizlikle aktarılmaktadır. Özellikle bu dini ve kültürel kodlar ataerkil toplum yapılarında kendine daha geniş yer bulmaktadır. Dolayısıyla kız ve erkeğe ait cinsiyetçi roller daha çocukluktan itibaren işlenmeye başlanmaktadır. Genel itibariyle toplumsal cinsiyet, kadın ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulmuş roller ve öğrenilmiş davranış ve beklentilere dikkat çekmek için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2003, s.83).

Toplumsal cinsiyetin üzerinde durduğu bir diğer önemli kavram da ataerkil kavramdır. Ataerkil kavram, kadın ve erkek eşitsizliği temelinde hareket eden ve günümüzde de hala varlığını koruyan önemli bir yapıdır. Ataerkil sistem kadın üzerindeki erkek hegemonyasını sistematik hale getiren bir mekanizmadır. Çünkü birçok dini ve geleneksel aidiyetlere dayandırılarak ataerkil düzenin devam etmesi sağlanmıştır. Ayrıca bu sistem, tamamen erkek çıkarları üzerine kurulmuş bir yapı olarak günümüz toplumlarında varlığını sürdürmektedir.

Erkek hegemonyası hemen her dönemde benzer ya da farklı şekillerde kendini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri erkeğe birçok platformda daha rahat ve aktif rol verirken kadını birçok ortamdan mahrum bırakma ve pasif kalma rolünü dini ve geleneksel aidiyetleri öne sürerek uygun görmüştür. Yüzyıllardır kadının daima arka planda bırakıldığı, erkeğin kadın üzerinde koşulsuz söz sahibi olduğu bir meta olarak düşünülmüş ve bu yönde düşündürülmeye çaba gösterilmiştir (Gökçe, 1979, s.182). Özellikle ataerkil toplumlarda bu durum daha belirgin şekilde görülmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinin farklı toplum ve kültürlerde olsa erkeklerin toplum içerisinde yaşadığı rollerin benzer olduğu iddia edilmektedir. Little'nin araştırmasına göre, modern çağın başında ABD, İngiltere, Fransa gibi Atlantik dünyanın her bir yerinde kadın diye adlandırılmak alenen hakaret sayılmaktaydı (O. Rose, 2018, s.110). Bu durum dünyanın birçok yerinde kadınlar için kemikleşmiş düşüncelerin kalıplaşmış sözlerinden anlaşılmaktadır. "Almanya'da kadınlar için, bir çiftlik evini üç şey yıkar: şirret bir kadın, tahtakurusu ve fare. İtalya'da; kadınlar, eşekler ve fındıklar için in-

safsız bir el lazımdır. Yunanlılarda, üç şeyde büyük tehlike vardır: deniz, yangın ve kadın. Rusya'da; köpekler bile kadınlardan daha iyidir. Hiç olmazsa efendisine havlamazlar. Çinliler; sana on erkek evlat verse bile karına asla güvenme. Japonlar; evliliğinin iyi yürümesini istiyorsan, evlendiğin gece karını döv” (Bilican Gökkaya, 2018, s.25-26) gibi kalıplaşmış cümleler toplumların erkeğe verdiği değeri göstermektedir. Ya da kadının değersiz olduğunu veya daha az değerli olduğunu. Toplumsal cinsiyet rolleri bir toplumun kültürüyle, ahlak sistemleriyle, dini yapılanmasıyla, gelenek görenek ve cinsiyet rejiminin işleyişiyle yeniden biçimlendirilmekte ve hangi cinsiyetin hangi kaynaklara ve ayrıcalıklara sahip olacağı belirlenmektedir (Altun ve Toker, 2017, s.74). 2007 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapılan bir araştırma erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin ne denli aşikâr ve halen devam ettiğini göstermektedir. Çalışmada kadın erkekten izin almadan hastaneye gidememekte ve erkek doktora muayene olamamaktadır. Ayrıca ataerkil yapının yoğun görüldüğü bu bölgede erkeklerin yaklaşık 3/2'sinin kendilerinin kadınlardan daha akıllı olduğu ve erkeğin sözünü dinlemeyen kadının dövülmesi gerekliliğini savunarak (Kitiş ve Şanlıoğlu, 2007) aslında kadınların özellikle çalışmayan ev kadınlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin toplumun ataerkil yapısına bürünmüş zihinlerde hala yoğun bir şekilde varlığını korumaktadır. Söz konusu toplumsal kalıp yargılarına göre herhangi bir insanla ilgili beklenti doğrudan cinsiyete bağlıdır (Gülay ve Özgün, 2011, s.158) anlayışı hâkimdir. Dolayısıyla kültür, din ve gelenekler farklı olsa da zamanın belirli dönemlerinde kadın ve erkekten beklentiler genel itibariyle birbirine yakın şeyler olmuştur. Yani kadının asıl vasfı ev ve çocuklardan ibaret görülürken, erkeğin asli görevi eve bakmakla birlikte birçok faaliyete istediği gibi katılabilmekte özgürdür. Toplumsal cinsiyet rolünün üzerinde oluşturduğu sorumluluk ve baskıları kısmen veya tamamen reddederek özgür bir düşünceyle kendi hayatını bulmaya çalışan bazı şanslı kadınların aksine ataerkil yapıya bürünmüş, dini ve geleneksel normlara boyun eğmiş kadınların böyle bir imkâna sahip olamaması cinsiyete dayalı ayrımcılığın sürekli yeniden inşa edilmesine sebep olmaktadır. Bu eşitsizlik ataerkil toplumsal yapı adı altında, farklı coğrafya ve kültürlerde yoğunluk ve şekil açısından farklılık gösterse de kadın üzerindeki erkek hegemonyası değişmeyerek varlığını hep devam ettirmektedir (Altun ve Toker, 2017, s.8). Bu da toplumsal cinsiyet öğretilerinin uzun süredir kullanılageldiğini göstermektedir.

Aile içi İlişkiler ve Erkek Hegemonyası

Hegemonik erkeklik kavramı, erkek, cinsiyet ve sosyal hiyerarşi hakkında son zamanlardaki düşünceyi önemli ölçüde etkilediği görülmektedir. Gramsci'nin “hegemonya” terimi, günümüzde sınıf ilişkilerinin istikrara kavuşturulması girişimlerinde mevcuttu (R. W. Cornell, 1977, s.23). 1980'lerin ortasından 2000'lerin başlarına kadar, hegemonik erkeklik kavramı, oldukça dar bir ampirik temel ile kavramsal bir modelden, erkekler ve erkeklikler hakkında araştırma ve tartışma için yaygın olarak kullanılan bir çerçeveye geçmiştir (Gerschick and Miller, 1994, s.44). Kavram, çeşitli kültürel bağlamlarda ve önemli bir dizi pratik konuda uygulanmıştır. Bu kavramlar, ataerkil bir cinsiyet sisteminin mantığı açısından tanımlanmış, tanımlayıcı olmaktan çok soyut olarak kullanılmıştır.

Hegemonik erkeklik, diğer erkekliklerden, özellikle de alt düzey erkekliklerden ayrılmıştır. Çünkü hegemonik erkeklik istatistiksel açıdan normal kabul edilmedi aksine

kural koyucu oldu. Egemen erkeklik günümüzdeki tabiriyle erkek olmanın onurlu yolunu somutlaştırıyor, diğer bütün erkeklerin kendileriyle ilişki içinde olmalarını gerektiriyor ve ideolojik olarak kadınların küresel boyutta erkeklere boyun eğmesini meşrulaştırıyordu (R. W. Connell ve James, 2005, s.836). Gidişatın sadece erkekler için olumlu bulunması sürecin devam etme isteğini arttırmaktadır. Çünkü ataerkil bir dünyada alışlagelmiş düzenin bozulması erkek hegemonyasının zararına olacağı düşüncesiyle hep engellenmektedir. Erkek egemen toplum kavramı, o toplumda yaşayan her tür erkeğin yaşam biçimi ve tercihi ne olursa olsun kadınlardan üstün olduğuna inanır. Ve erkeğin kadından üstün kılınmasının toplumun yararı olduğunu iddia eder (https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/seda_kaya_guler/2014/03/04/erkek-egemen-toplum) Bu üstünlüğü kabul görme düşüncesi ataerkil yapıli toplumlarda özellikle belirli bir ekonomik geliri olmayan kadınların erkeğe karşı boyun eğmesine neden olmaktadır.

Ataerkil yapıda şekillenmiş aile kültüründe kadına yönelik toplumsal hayatın her alanında ayrımcılığın olduğu bilinmektedir. Kadın genel itibariyle toplumun her tabakasında ikinci plana atılmış ve kadının gelişimi engellenmiştir. Bu ayrımcılık ve kadını yok sayma ailede başlamaktadır. Aile, ataerkil toplumlarda toplumsal cinsiyetin farklılaştırılmış rollerini aile üyelerine benimsetmek için önemli bir işletme sahası olarak görülmektedir. Çünkü aile insanın en dar anlamda gerçekleştirmeyi başardığı sosyal bir örgütlenme modelidir (Subaşı, 2007 s.511). Ve bu model kültürel yapılanma dâhilinde ataerkil sistemin çarklarına uygun hareket etmektedir. Ataerkil sistemde kadınlar belirli alanlar içerisinde tanımlanmıştır. Bu alanların en yaygın olanı ev içi alanıdır. Kadınlar bu ev içi alanlarda annelik ve karılık rolüne uygun görülürler (Sarıtunalı, s.3). Kadının annelik ve karılık gibi rollere bürünmelerini sağlayan ataerkil yapı onları hayatın her alanında arka planda tutarak erkek egemenliğini kabul ettirmiştir. Çünkü ataerkil toplum, kadınların hareketliliğini kısıtlayan ve onları çocuk doğurma ve yetiştirme sorumlulukları ile annelik ideolojisini yaymaktadır (Eckert and McConnellGinet, 2003 s.175). Bu anlayıştan öte geçemeyen toplumlarda eşit ve adil olmayan bir düzende kadınlık ve erkeklik gibi kalıplaşmış sözler sürekli empoze edilmektedir. Psikolog Sandra Bem'e göre, çoğu zaman insanlığı cinsiyete göre ayırıyoruz. Ve biz bu ayrımı yaptığımız zaman dünyadaki tüm erkeklerin ve ya tüm kadınların aynı olduğunu düşünüyoruz. Ne yazık ki, cinsiyet kutuplaşması genellikle kadınlarla erkekler arasında ve zaman içinde değişmesi çok zor olan cinsiyet rolleri arasında yapay bir boşluk yaratmaktadır (Bem, S. 1993, s.16).

Ataerkil bir toplumda ailelerde ilk olarak liderin bir erkek/baba olduğu fikri benimsetilmektedir. Yani ailenin başı olarak kabul edilen erkek, kadının cinselliğini, emeğini, üretimini kısaca hareketliliğini kontrol eder (Becker, 1999, s.26). Ayrıca, hanenin reisi konumunda kendini kabul ettiren erkek, aile üyelerinin özellikle kadının emek gücünü dahi kontrol etme hakkına sahip anlayış yaygın görülmektedir (A. Brown, 2015, s.67). Evin reisi olan erkek aile mülkünün de sahibi olmakla birlikte, ailenin içinde kadının ev içi ve ev dışı üretimini, doğurganlığını ve tüm yaşam alanlarını denetlemekte ve yönlendirmektedir. Ayrıca toplumsal hayat içerisinde kadının erkek iradesinin uygun gördüğü ölçüde toplumsallaşabilmesi kadın-erkek arasında yaşanan eşitsizliklerin bir benzerini sunmaktadır. Erkek egemen toplum, yapısı gereği erkeğin sözünü geçirmesini ve daima üstün gelmesini öngörmekte; üstelik bu yapı, özellikle çok çocuklu ataerkil ailelerde; hem anne baba, hem de aile büyükleri hatta kız kardeşleri

tarafından erkek çocuğuna ayrıcalıklı davranarak, hizmet ederek ve gereğinden fazla hürmet göstererek erkeklerin âdeta üstün yaratıldığını hissettirmektedirler (<http://www.altinmiras.com/?Syf=26&Syz=105543>). Bu davranış biçimi ve kadına yönelik ayrımcılık zor kullanılarak değil kadınların onayıyla da gerçekleşmektedir. Aile yaşamının devam edebilmesi erkeğe bağlıdır anlayışı kadınların ekonomik ve düşünce olarak kendilerini erkeğe karşı bağımlı hissetmesine yol açar. Bu anlayış kadının kendine olan özgüvenini zedelemekte ve dolayısıyla erkeğin egemenliğini kabul etmektedir. Çünkü aile içinde erkekler hükmetmeyi, kadınlar ise boyun eğmeyi öğrenmekte ve içselleştirmektedir (Dinç Kahraman, 2010, s.30). Bu düşünceden hareketle erkek egemenliği altında ve erkeğin üstünlüğünü kabul ettiren, kadına ise ataerkil düşüncenin kalıplaştırdığı fikirler ölçüsünde kısıtlayıcı bir özgürlük sunan ataerkil yapı, kadın erkek ayrımcılığını küçük yaşta kültürel değerler vasıtasıyla benimsetmektedir. Benimsenen kalıp yargılar, bir toplumun gelenek, mit, fikir, din ve hakkındaki toplum bilgisini temsil eder. Dolayısıyla kadının erkek hegemonyasını kabul etme sürecinde birçok etmen ve sürecin etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Gerda Lerner'e göre aile, hiyerarşik bir sistemin oluşturulmasında önemli bir rol oynar. Çünkü sadece devletteki düzeni yansıtmaz ve çocuklarını eğitmez, aynı zamanda bu düzenin oluşmasında ve sürekli olarak güçlenmesinde büyük bir pay sahibidir (Lerner, 1986, s.127). Bu nedenle ataerkil yapının hep güçlü kalması ve sürekliliği için bu biçimde sosyalleşmenin gerekli olduğu düşünülebilir. Öte yandan erkek çocukları ataerkil düzen içerisinde baskın ve saldırgan olmayı öğrenirken kız çocukları tam aksine iyi huylu ve itaatkârlığı öğreniyor. Süregelen şey sadece sosyal yapılar değil aynı zamanda hem erkeğin hem de kadının çok küçük yaşlardan itibaren bu sosyal öğrenme içerisine dâhil olarak durumu içselleştirmiş olmalarıdır. Bu nedenle özel ya da kamusal alanda toplumsal cinsiyet ayrımı/farklılığı bir takım görüntüsel farkla ideolojik egemenliğini hep sürdürmüştür (Yaraman, 2015, s.23). Buradan yola çıkarak kadınların evlenmeden önce aile hayatlarından itibaren birçok platformda mağdur olmalarının en büyük sebebi toplumsal cinsiyet rollerine yüklenen kemikleşmiş düşüncelerden kaynaklandığını ifade edebiliriz. Çünkü ataerkil sistemde kadınlar sistematik olarak hep arka planda yer almaktadır. Bu anlayış kadınları eve bağlı, ekonomik olarak sömürülen, sosyal olarak bastırılmış ve politik olarak pasif kalmalarına neden olmaktadır (Bhasin, 1993, s.13).

Söz konusu toplumsal kalıp yargılarına baktığımızda kadınların ev işlerinden sorumlu tutulduğu baba/erkek ise maddi manevi gereksinimleri karşılaması gereken bir konumda olduğu bilinmektedir. Ataerkil kültürü benimsemiş ailelere göre çoğu zaman ailenin maddi sorumluluğunu baba tek başına yüklenmek durumundadır. Bu nedendir ki bu düşünceye hapsolmuş toplumlarda kadınların daha sabırlı ve anlayışlı olmaları beklenmektedir. Dolayısıyla ailedeki temel sosyal ve ekonomik konularda karar alma sorumluluğu, ailede kadın ve erkeğin üstlendiği roller ile yakından ilgilidir (Gülay ve Özgün, 2011, s.159). Erkeği her konuda ön planda tutarak üstünmüş gibi gösteren ataerkil yapı özellikle ekonomik özgürlüğü olmayan ev kadınları üzerinde ciddi baskılar oluşturmaktadır. Kadınların ev içi hayatında bir takım dini ve geleneksel kurallara göre hareket etme zorunluluğu toplumsal baskı yoluyla kabul ettirilmektedir. Yani cinsiyetçi kodlar aracılığıyla kadın ve erkeğe uygun davranışlar küçük yaşta itibaren benimsetilmektedir.

Ailede, baba ve anne ile olan ilişki, erkek ve kadınlarla ilk ilişki deneyimi olduğundan, bu nedenle cinsiyete ait olanın tanımlanmasında aile temel bir öneme sahiptir. Cinsiyet kimlikleri erkek ve kadın rollerine yönelik beklentiler anne-baba ve çocuk ilişkisi içinde sosyalleşmektedir; Bu beklentiler bugün geçmişe kıyasla çeşitli ve yenidir (Crespi, 2013, s.2-3). Öte yandan ailede anne ve babanın, çocukların hayatının ilk yıllarında cinsiyet rolünün gelişiminde birincil etken olarak görülmektedir. Çünkü cinsiyet farkıyla ilgili olarak, aile aslında, diğer grupların aksine, biyolojik olarak değil, aynı zamanda ilişki ve sosyal bir süreçle toplumsal cinsiyet farklılıkları oluşturarak belirli bir yaşam biçimi karakterize eder. Aile, “farkın, özellikle de cinsel farklılığın temel ve aynı zamanda inşa edildiği inanılan sosyal ve sembolik bir yer” dir. Özellikle, ailede cinsiyet karakterizasyonu, anne babanın özelliklerini yansıtır (Witt, 1997, s.32).

Dünya genelinde büyük ölçüde süren erkek tekeli, ataerkil yapıya bürünmüş toplumun birçok katmanında devam etmektedir. Erkek hegemonyasının tarihsel sürecine baktığımızda ilkçağlardan süregelen çok güçlü bir erkek iktidarını kabul etme söz konusuysa teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel bir takım gelişmelerin yaşanmasının yanında özellikle demokrasi ve cumhuriyet ilkelerinin eşitlikçi tutumu sayesinde kadın üzerindeki hegemonyanın sınırlı da olsa kalktığını göstermektedir. Ancak başta eğitim olmak üzere ekonomi ve bilinç dünyasının gelişmediği veya gelişiminin sadece görüntüsel yaşandığı toplumlarda hala ataerkil yapının ağırlığı hissedilmektedir. Dolayısıyla bu tip ailelerde erkek/baba otoritesinin tek ve sarsılmaz olduğu bir gerçektir.

Genel hatlarıyla kadın-erkek ilişkisine baktığımızda, kadını bir takım gerçek olmayan dini ve geleneksel ritüellerle sınırlandırarak ikinci planda tutma anlayışının olduğu görülmektedir. Sonuç olarak zaten konum ve itibar bakımından her anlamda güçlü olan erkek dini ve kemikleşmiş düşünce yapısıyla birlikte toplumdaki otoritesini sağlamlaştırıp kadını görmezden gelerek tek başına otorite olma dönemini sürdürmeye devam etmektedir. Böylece din ve okul gibi birçok önemli dinamik kültür yapılarını eril hava içerisinde eriterek günümüze kadar hiç bitmeyecek olan erkek egemenliğini meşru hale getirmeyi başaracaktır.

Araştırma yöntemi

Bu çalışma kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde ailede erkek egemenliğine karşı gösterilen tepki ve davranışları belirleme amacının yanında ataerkil toplum bünyesinde dini ve geleneksel yapının kadın üzerindeki etkilerini ortaya koyma amacı taşımaktadır. Bu düşünceden hareketle ataerkil toplumda aile içi ilişkilerde evli kadınlar düşüncelerini rahatlıkla ifade edip savunabiliyorlar mı? Yoksa bir takım geleneksel ve dini kuralların baskısı altında ezilip erkek egemenliğini kabulleniyorlar mı? Sorularına cevap aranmaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamına dâhil ettiğimiz kadınların çalışma durumu, aile geliri ve yaş aralığı araştırmanın odağını oluşturmaktadır. Çünkü ekonomik özgürlüğü olmayan ve aile gelirinin asgari düzeyde yer alan ailelerde kadınlar, erkek egemenliğini daha fazla ve yoğun hissetmek ve benimsemek zorunda kalmaktadır. Öte yandan düşük gelirli ailelerde dini ve geleneksel ritüellere bağlılığın daha güçlü yaşandığı varsayımından hareket ederek ekonomik özgürlüğü olmayan ve geliri düşük aileler çalışmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca yapılan çalışmanın günümüze olan etkisini daha iyi kavrayabilmek ve ortaya koyabilmek için yaş aralığının 18-45

olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, aile içerisinde yaş ve eğitim düzeyinin kadın erkek arasındaki iletişimde önemli bir rol oynadığını düşünerek kadınlarla yapılan görüşmede eşlerinin yaş ve eğitim bilgileri de çalışma kapsamına alınmıştır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, muhafazakâr tutum ve geleneksel bağların daha güçlü yaşandığı bölgelerde daha fazla hissedilmektedir. Bu nedenle hem muhafazakâr tutumu hem de geleneksel yaşantısından dolayı Erzurum ili tercih edilmiştir. Erzurum/Yakutiye Kaymakamlığına bağlı Yakutiye Aile Destek merkezinde tercih edilen özellikler bağlamında belirlenmiş 20 kadın ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler Yakutiye Aile Destek merkezi binasında sonradan analiz edilmek üzere ses kaydı ile birbir gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen katılımcı sayısı ve belirli sınırlamalar nedeniyle çalışmanın tüm şehri kapsayacak şekilde genelleme yapılması mümkün değildir. Ancak gerçekleştirilen çalışma için daha sonra yapılacak araştırmalara önemli bir ön kaynak olması ve literatüre kaynak sağlaması açısından önemli görülmektedir.

Verilerin Analizi

Görüşülen kadınlara yönelik sosyo-demografik bilgiler şu şekildedir. İlköğrenim ve daha az düzeyde öğrenime sahip olan kadınların oranının (%85) çok yüksek olduğu görülmüştür. 3 ve daha fazla çocuk sahibi olan kadınlar (%75) ağırlıklı olarak ön plandadır. Kadınların eşleri arasındaki yaş ortalamasına bakıldığında büyük bir çoğunluğu (%80) 39 yaş ve üstünü oluşturmaktadır. Ayrıca erkeklerin öğrenim düzeyine bakıldığında kadınların aksine ortaöğretim ve lise öğrenimini tamamlayanlar (%60) çoğunluktadır. Katılımcıların % 70'i 3 ila 5 arası çocuk sahibidir. Görüşülenlerin % 85'lik kısmı 15 ve daha uzun süredir evli olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum ülkemizdeki evlilik yaş ortalamasının altındadır. Ayrıca çalışmaya katılan kadınların % 30'luk gibi bir kısmı ülkemizde özellikle geçmiş dönemlerde yaygın olan eşinin ailesiyle kalma durumunu yaşamak zorunda kaldığını görmekteyiz. Öte yandan görüşülen 20 kadından 6'sı akraba evliliği, 5 tanesi severek ve diğer geriye kalanlardan 4'ünün görücü usulü ve rızalarının alınarak gerçekleştiği 5 kadının ise, görücü usulü ve rızalarının alınmadan gerçekleştiği görülmüştür. Ülkemizde yaygın olan evlilik türlerinin yapıldığı görülmektedir. Ancak evlenecek kişinin rızası alınmadan evliliğin gerçekleşmesi aile içerisinde erkek egemenliğinin en açık göstergelerinden biridir.

Bulgular ve Tartışma

Ataerkil Yapılı Toplumsal Statünün Ev İçi Yaşantıya Yansıması

Toplumsal statü, bir takım dini ve geleneksel kodlara yüklenen anlamlar aracılığıyla elde edilen değerdir. Bu değer kadınlık ve erkeklik statülerinde farklı anlamlar taşımaktadır. Farklılığı, kadının aleyhinde birçok eşitsizliğin doğmasının başlangıcı olarak görebiliriz. Çünkü ataerkil bir toplumda geleneksel yaşantının dini yapılanmanın da etkisiyle kadın erkek kavramına sunulan çeşitli yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımların başında ataerkil toplumlarda erkek kalıplaşmış bir değer olarak görülmektedir. Toplumun dinamik yapılarının temeli olarak görülen dinsel ve kültürel yapılar kadının erkek egemenliği altında ezilmesini sıradan ve olması gereken bir durum gibi topluma sunmaktadır. Böyle bir ortamda yetişen kimi kadınlar da erkek egemenliğinin ve

erkeğin hemen her şeyde tek ve son söz sahibi olduğunu savunmaktadır.

Ataerkil bir düzende ev içerisinde aile içi konular başta olmak üzere birçok konuda hatta kadının özel yaşantısı dahi erkeğin egemenliği altında olduğu ve bu durumun bizzat kadınlar tarafından desteklendiği bilinmektedir. Çalışmaya katılan K10'un şu ifadeleri bu durumu kanıtlar niteliktedir. *"Bence kadın ılımlı olmalı otoriter davranmamalı, eşinin sözlerine kanaat getirmeli, emrine uymalı ben öyle düşünüyorum. Evin reisi erkektir. O Kazanıyor dışarıda o yoruluyor evde dışarıda son söz ona aittir ve herkeste de böyle olmasını istiyorum. Çünkü ailenin huzuru bundan geçiyor. Ve ben 19 yıllık evliyim bi sıkıntım olmadı. Hep saygı ile izin aldım. Komşuya insem bile izin alırım. Dinimizde de böyle, huzurlu oluyorum ve bundan yanayım"* (K10, 40 yaşında bir çocuk annesi). Ataerkil yapının yoğun olduğu bölgelerde kadının hayatı erkeğin kontrolündedir. Dolayısıyla kadın pasif konumdadır. Erkek ise, çocukluktan itibaren aile tarafından üstün tutulmaktadır. Bu üstünlüğü bir ayrıcalık olarak gören erkek, kadını kontrolünde tutmak zorundadır. Bu nedenle erkek sürekli aktif bir role sahiptir. Genel olarak bakıldığında, kadın-erkek ilişkisinde hem erkek hem kadın "erkek hegemonyasını" toplumdan aileye sirayet eden bir geleneği, gerekli ve zorunlu olarak algılamaktadır. Toplumsal olarak geçmiş dönemlerde cinsiyete dayalı rol ve statülerde kadın; savunma, korunma ve sakinme gibi hep pasiflik üzerine temellendirilirken (Bingöl, 2014, s.109), erkekler; koruyucu, yönlendirici ve hükmedici rolleriyle tam aksi bir duruma sahiptir. Bu yaklaşımın bizzat aile içerisinde anne tarafından destek görüldüğü bilinmektedir. Kadın-erkek eşitliğini kabul etmeyen K6 şunları ifade etmektedir. *"eşim benden hep bir adım önde olmalı, ben onu hep savunuyorum. Erkek tabii ki bizim reisimizdir. Ben onu her zaman çocuklarımıza da öğretirim. Baba bizim evde birincidir, ikinci annedir. Her şey de onun fikrini alırım, ona göre hareket ederim. Çocuklarımı da o yönde yetiştirmek istiyorum"* (K6, 41 yaşında 3 çocuk annesi). Ataerkil toplumda kadınlar benimsemiş olduğu erkek hegemonyasını gelenek ya da din yaşantısı olarak çocuklara özellikle kız çocuklarına erkeğin üstünlüğünü benimsetmeye çalışmaktadırlar. Kadınlar, küçük yaştan itibaren çocuklara erkek ne ise kadında odur düşüncesi yerine erkeğin hemen her şeyde üstün ve öncelikli olduğu ve akabinde yer alan söylemleri bizzat anne tarafından kültür olarak öğretilerek kadın daha koca evine gitmeden erkeğin üstünlüğünü kabul etmektedir. Ataerkil düzenin işleyişi kadının sürekli baskı altında kalmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla ataerkil öğreti kadının desteğiyle kültürün güçlü bir ögesi olarak varlığını devam ettirmektedir. Toplumsal cinsiyet tarafından erkeğe sunulan statü üstünlüğü sayesinde erkeğin kadın üzerindeki egemenliği pekişmiş olmaktadır. Ayrıca bu güçlü geleneğin önce kadının çocukken baba egemenliğinde başlayıp evlendiğinde de başka bir erkek iktidarı olan kocayla devam etmesi ataerkil erkekliğin devamı niteliğindedir. Görüşülen kadınlardan rızası alınmadan evlenen kadınların sitemi durumu açıklar niteliktedir. K15: "O zaman çocuktuk bilmiyorduk ki ailemiz uygun gördü, biz de kabul ettik." K7: "Mecbur baba uygun gördü bizde onu aldık." K20: "Sana seçenek olmadığı için büyüklerin uygun gördüğünü alıyorsun." Diye dile getirilen bu söylemler aslında, aile içerisinde baba ile başlayan egemenliğin koca ile sürdüğünü göstermektedir. Dolayısıyla kadınlar var olan toplumsal yapıya boyun eğmekte veya onunla mücadele etmektedir. Fakat boyun eğme kadınların çoğunun kabul ettiği bir kalıba dönüşmektedir. Bu kadınlık anlayışı, kültür ve ideolojinin yoğun desteğini görmektedir (Yavuz, 2015, s.121).

Bir diğer yaklaşım ise, erkeğin kadın üzerindeki sorgusuz, sualsiz ve sınırsız hegemonya kurmak istemesidir. Bu yaklaşımda toplumsal cinsiyet temelli statünün önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Çünkü ataerkil yapının hâkim olduğu coğrafyada hemen her şeyde eril havayı soluyarak yetişen bireylerin aynı duygu ve düşüncelere sahip olduğunu çokça görmekteyiz. Kısaca, toplumun bakış açısının kalıplaşmış bir takım geleneksel ve dini aidiyetlere dayandırıldığı söylenebilir. Bu bakış açısına sahip olan topluluklarda özellikle ailelerde kadının nasıl davranacağı önceden belirlenmekte ve kadına erkeğin yüceliği peşinen kabul ettirilmiştir. Çalışmaya katılan kadınlar, aile içerisinde baba/erkeğin izni alınmadan bir yere gidilmediği, eve erkeğin onayı alınmadan herhangi bir ürünün alınmadığı alınsa bile ufak tefek şeylerin bazen gizli alındığını ifade etmişlerdir. Ayrıca hemen her konuda kadınların erkeğin düşüncesini ve kararını önemsemek zorunda oldukları ancak erkeklerin birçok konuda kadınların düşüncesine başvurmadan tek başına hareket ettikleri ifade edilmektedir. K20, “*kendisine herhangi bir şey aldığı ya da bir şey yaptığı sormaz. Kafasına göre hareket eder*” (K20, 44 yaşında, 2 çocuk annesi), K9, “*Çok sormaz. Ama bazen sorar. Nasıl yapsak diye. Ama yine de kendi bildiğini çoğunlukla yapar*” (K9, 45 yaşında, 3 çocuk annesi), gibi birçok benzeri söylem kadının düşüncesine verilen değeri göstermektedir. Böyle bir durum karşısında kadınlar tarafından genel olarak gelenek ve din olgusunun da etkisiyle erkek egemenliğini benimseyen ve kabul gören yaygın bir davranışın olduğu gözlenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet Roller ve Aile İçi İlişkiler

Toplumsal cinsiyet, biyolojinin kodladığı maddi bedenlere manevi anlamlar yükleyerek onları kültürel olarak tanımlamak ve ayırmak için kullanılmaktadır (Bingöl, 2014, s.108). Bu ayırım özellikle ataerkil kültürü benimsemiş toplumlarda kadının hep aleyhine olmuştur. Kadını hep arka planda ve düşüncenin gerisinde tutan anlayış ataerkil gelenek yapısına sahip aile de başlamaktadır. Aile toplumun değişmez temel taşlarından biridir. Kadın ise, ailenin olmazsa olmazı değişmeyen bir geleneğidir. Bu gelenek içerisinde kadın ataerkil toplumda ilk olarak kocaya eş ve çocuklara ana anlayışı içerisine hapsedilmiştir. Kadın ailenin ayrılmaz bir parçası olarak görülmüş ve erkekten ayrı düşünülmemiştir. Yani yalnızca erkeklik statüsünün izin verdiği ölçüde hareket etmektedir ki bu davranış, erkek egemen kültür tarafından oluşturulmuş bir senaryodur (Bingöl, 2014, s.113). Geleneksel cinsiyet rolleri toplumun din, gelenek, ekonomik ve kültürel yapısına göre şekillenmekte zaman ve mekâna göre değişiklik göstermektedir. Kültürel olgulara bağlı gelişen toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında belirli kalıplar bizi yalnızca birbirimizden farklılaştırmakla kalmadığını, aynı zamanda toplum içinde nerede ve nasıl durulacağını bildirerek hareket alanımızı belirlemektedir. Zaman ve mekân bağlamında, toplumdan topluma farklılık gösteren toplumsal cinsiyet rolleri, söz konusu kültürün yeniden üretim ve yaratılış anlayışına göre biçimlenir. Bu yeniden üretim, cinsiyet rolleri yaratılıştaki varsayılan katkılarına göre tanzim edilmektedir (Ökten, 2009, s.303). Yani biyolojik cinsiyet, kadın ve erkeğin sahip olabileceği rol ve statülerde önemli bir etkiye sahiptir. Erkeğin toplumsal statü ve roller sayesinde hem dışarıda hem aile içerisinde sahip olduğu egemenliğin devam etmesine ve güçlü tutmasına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Aile içi kararların nasıl alındığı sorusuna K8 “*genelde ortak karar alırız. Ama babanın daha çok baskısı var. Ben çok sorum-*

luluk almıyorum. İleride bir şey olur. Demesin ki sen yaptın. Fikrimi söylerim ama eşim daha çok baskın birde erkekliğin vermiş olduğu bir şey var” (K8, 45 yaşında 4 çocuk annesi) diye ifade ederken, K17 ise; “Fikrimi söylerim ancak, erkeğin sözü daha çok geçiyor tabii ki ve bende o hakkı ona veriyorum. Ona verdiğim değerden dolayı bu hakkı veririm. Ve Bizde böyle gördük ayrıca” (K17, 44 yaşında, 6 çocuk annesi) söyleminden hareketle toplumsal bir kabul gören erkek egemenliği, ailede de kendine güçlü bir şekilde yer bulmaktadır. Ayrıca toplumun erkeğe bahsettiği statünün hemen her konuda ve platformda kadınlar üzerindeki baskıyı gözler önüne sermektedir. Öte yandan görüşülen K6, eşinin uzun yol şoförü olduğu için kararları kendi aldığını ancak her aldığı kararı eşine sorduğunu, eşine sormadan hiçbir karar almadığını, eşinin rızası olmadan herhangi bir karar alamayacağını ve aldığı kararlarda da eşinin etkisinin olduğunu “*o bizim büyüğümüz*” ifadesiyle kabullenmiş bir erkek hegemonyasını sahiplenmektedir. Bu sahiplenme toplumsal ilişkiler sürecinde, toplumsallaşma ve içselleştirme aracılığıyla rolün öğretilerek gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Böylece kadınlık karakteri kadınlık rolüne toplumsallaşma ile aynı şekilde erkeklik karakteri de erkeklik rolüne toplumsallaşma ile üretilmektedir (R. W. Cornell, 2016, s.86). Bu toplumsallaşmanın inşa sürecinde aile, ailenin de temelinde kadın yer almaktadır. Kadın çocukluğundan itibaren ilk olarak kendi annesinden öğrendiği baba egemenliğini yanlış bilinen ancak kemikleşmiş olarak devam eden din ve gelenek adı altında evliliğinde de koca/eş egemenliği olarak sürdürmektedir. Kadınlar yıllarca benimseyip özümseydiği bu davranışları kendi çocuklarına özellikle kız çocuklarına eksiksiz bir şekilde aktarımı sağlanmaktadır. Dolayısıyla yaşamın her alanında gerçekleşen ayırım ve eşitsizliğin cinsiyetten bağımsız olmadığını söyleyebiliriz.

Ataerkilliğin düzenli işleyiş sahalarından biri olan ailede kadınlar ev içerisinde ev ya da çocuklarla ilgili en küçük bir kararı bile alırken eşleriyle paylaşmak zorunda olduklarını ya da eşlerinden gizli hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durumu K2, “Söylerim ki öyle yaptım, böyle yaptım. Habersiz iş yapamam. İlgisiz de olsa haberi olmak zorunda” (K2, 33 Yaşında 4 Çocuk Annesi) diye açıklarken, K1, “*ev içerisinde aldığım kararları eşimle çok sık değil de bazen paylaşıyorum. Çünkü öğrenirse izin vermediği durumlar oluyor bende mecbur ondan gizli yapmak zorunda kalıyorum*” diye ifade etmektedir. (K1, 39 yaşında 4 çocuk annesi) Erkek hegemonyasının kadınlar üzerindeki baskısı kadınlarda korku kültürünün oluşmasına zemin hazırladığı görülmektedir. Bu kültürün oluşmasında geçmişte öğrenilen dini ve geleneksel bir takım yanlış kalıp yargıların da önemli etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla ataerkil kültürün yoğun yaşandığı topluluklarda din ve gelenek çok önemli bir etkidir. Çünkü “dinimizde böyledir, dinimizde şöyledir” diye kulaktan duyma bir takım klişeleşmiş sözlerin ve “büyüklerimizden böyle gördük” geleneğinin yanında “kızını dövmeyen dizini döver, gibi söylemler aslında bilinç ve düşünce olarak yapmak istenilenin dışı vurumu olarak gösterilebilir. Çünkü insanlar bireylere karşı kalıp yargılar doğrultusunda ve genellikle belirsiz ve genelleştirilmiş tepkiler verirler ve bu kalıp yargıların doğru olmayabileceğini genellikle dikkate almazlar (Bilican Gökkaya, 2018, s.32). Geleneksel kalıp yargıların etkisi K10’un ifadesinde açıkça görülmektedir. K10, “*ben her şeyde eşimden izin alarak yapıyorum. Eğer izin vermezse yapmıyorum. Bu durumu ben onun baskısı olmadan ailemden de böyle gördüğüm için bende böyle öğrendim, böyle yaşıyorum. Aile yapım böyle. Bu durumdan da rahatsızlık duymuyorum*” (K10, 40 yaşında bir

çocuk Annesi). Ülkemizde özellikle muhafazakâr düşüncenin yoğun olduğu bölgelerde erkeğin egemenliği, olması gereken bir durum gibi normalleşmekte, ayrıca kadınların erkekliği egemenlikle özdeşleştirmelerinde kültürün önemli bir payı vardır.

Dini söylemler ve gelenekler bir arada ataerkil sistemin kusursuz işleyişine hizmet etmektedir. Ev içerisinde alınabilecek her kararda bile eşine danışarak ve ondan izin alarak yapan K20, *“Ben beyimden gizli bir iş yapamam. Beyim ne derse o olur.* (K20, 44 yaşında 2 çocuk annesi). Ya da K4’ün, *Onsuz bir iş yapamayız. Çocuklarımız da böyle öğrenmiştir. Hepsi eşimin elinde her şeyi o belirliyor. Bizimde karşı gelme gibi bir durumumuz olmuyor”* (K4, 37 Yaşında 4 Çocuk annesi) düşüncesi, kadınların hemen her durumda erkeğin egemenliğini ve erkeği kendilerinden üstün görmelerini çaresizce dile getirmektedir. Öte yandan aile içerisinde erkek egemenliğini doğrudan kabul eden ya da din, gelenek ve ekonomik durumlara bağlı olarak kabul etmek zorunda kalan kadınların bu çaresizlik durumunu çocuklarına eksiksiz bir şekilde aktarmasını *“bizde böyle gördük”* anlayışının tezahürü olarak görülebilir.

Ataerkil düzenin benimsendiği ailelerde erkeğin egemenliğini kabul etmenin kadınlar için önemli bir dezavantajı da ekonomik özgürlüğe sahip olmayışlarıdır. Çalışmayan kadınların büyük bir bölümü erkeği, ailesinin geçimini sağlayan ve hayatlarının idamesi için onun kazancına bağlı olduğunu düşünen ve başta kadının kendisi olmak üzere çocuklarını da baba/erkek’e minnet duymaları yönünde telkinlerde bulunmaktadır. Bu konuda görüşülen kadınlar ağırlıklı olarak şunları ifade etmektedir. K:16: *“Parasını o verdiği için mecbur ona danışırız.”* K5: *“Parayı ondan aldığım için haberi olması gerekiyor.”* K11: *“Hemen hemen her şeyde haberi oluyor. Çünkü parayı o ödüyor.”* şeklinde açıklamalar ekonomik özgürlüğe sahip olmamanın kadınları erkek egemenliğine sığınmanın önemli başka bir nedeni olarak gösterilebilir. Ancak ekonomik özgürlük tek başına yeterli temel bir etken değildir. Çünkü kadınlar herhangi bir işte çalışsa bile evin erkeği, reisi ve büyüğü olarak hep eşlerini görmekte ve kendilerini onun arka planında tutmaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışmada kadınlar ufak tefek herhangi bir ürün alımında ekonomiyeye ihtiyaç duydukları gözlenmiştir. Evin temel konularında karar alırken ekonomiden çok, din ve geleneksel yapının toplumsal cinsiyet bağlamında erkeği ön planda tutarak kadının da bu düşünce yapısında yetişmesini desteklemektedir. Dolayısıyla erkeğin kadın tarafından da kabullenmiş bir egemenliği söz konusudur. Öte yandan Trabzon’da gerçekleştirilen bir çalışmada ortaya koyulan gerçek, durumu ifade etmektedir. Herhangi bir işte çalışarak evlerini geçindiren kadınların aile reisi olarak erkeği tanımlamakta, çocuklarını terbiye ederken onu referans almakta, evde temel kararları erkek vermektedir. (Yavuz, 2015, s.121). Ayrıca erkeğin çalışıp kazandığı asgari ücretin dahi kendi kazançlarından daha değerli olduğunu ifade ederek aslında toplumsal cinsiyetin ataerkil bir toplumda yaşamının erkeğe sunduğu eşit olmayan ve üstün tutulan ayrı bir değer olarak görülebilir. Buradan hareketle ataerkil yapıli toplumlarda kadınlık ve erkeklik, din ve geleneksel yapı altında tek ve değişmesi çok zor görülen erkek hegemonyasının sağlam bir zemine dayandırıldığıdır. Bu düzeyde kurulan kadınlık ve erkeklik biçimleri bir yandan üslup haline getirilirken bir yandan da birçok açıdan yoksunlaştırılır. Böylece kadınlık ve erkeklik biçimlerinin karşılıklı ilişkisi, tek bir yapısal gerçek üzerine, erkeklerin kadınlar üzerindeki küresel egemenliği üzerine oturtulur (R. W. Cornell, 2016, s.267).

Ataerkil Yapılı Ailelerde Kadın Düşüncesinin Önemi

Ataerkil düşünce, sistem olarak kadın ve erkeğin sınırlarını gelenek ve din aracılığıyla kodlayarak sistemin dışına çıkmadan yaşamaları sağlanmaktadır. Sistemin düzenli işleyişi olması içinde toplum tarafından sürekli baskı altında tutulmaktadır. Özellikle ekonomi, eğitim ve sosyal yönden az gelişmiş veya gelişmemiş toplumlarda erkeğin kadını baskılaması daha yoğun yaşanmaktadır. Kadın sürekli baskı altında tutularak hayatının sınırlarının dışına çıkarılmamaya çalışılmaktadır. Kadının hayatını ev ve çocuklardan ibaret olarak gören ataerkil yapı, düzenin devamı için kadın ve erkeklerle bir takım pazarlıklar yapmaktadır. Ataerkil toplumda kadını, erkek aracılığıyla hemen her konuda baskılayarak sürekli denetimde tutmayı istemektedir. Çünkü sisteme göre kadın, evlenmeden önce anne tarafından babaya nasıl itaat etmesi gerektiğini öğreniyse başka bir erkek olan kocaya da aynı şekilde itaat etmesi ve ataerkil yapının devam etmesi için de annesinden görüp öğrendiklerini büyük bir titizlikle çocuklarına aktarması gerekmektedir. Ayrıca erkeğin de toplum tarafından kadın ve çocukların koruyuculuğunu yapması, onların geçimlerini sağlayarak minnet duymalarını sağlaması toplumun kendisine öğrettiği erkek egemenlik duygusunu ailesine kabul ettirme amacını taşımaktadır.

Ataerkil toplumlarda aile içi ilişkiler geçmişten gelen ve günümüze kadar halen etkisini koruyan din ve geleneksel normların denetiminde devam etmektedir. Özellikle ekonomik özgürlüğü olmayan ve aile geliri asgari seviyelerinde olan ailelerde din ve geleneksel kültürün etkisi daha belirgindir. Öyle ki aile içi ilişkilerde kadının erkekten bağımsız düşünceye sahip olması ve bunu eşine/kocaya karşı savunması noktasında bile kadının aleyhinde sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sıkıntıların ekonomik kaynaklı olduğunu savunan K20, *“çalışmadığım için, ekonomik özgürlüğüm olmadığı için kendimi düşüncelerimi savunamıyorum. Bana göre bütün sıkıntıların başında parasızlık geliyor”* (K20, 44 yaşında, 2 Çocuk annesi) diye belirtirken geleneksel yaşamın ataerkil yapıyla olan bağlantısını sadece maddiyata dayandırmaktadır. Hâlbuki ataerkil düşüncenin olduğu toplumlarda ekonomik özgürlüğe sahip olan kadınlar bile tipik ev yaşantısını benimsemek zorunda bırakılmaktadır. Çünkü ataerkil ideoloji toplum tarafından onaylanmış ve benimsenmiş bir yaşam biçimidir. Dolayısıyla, erkeğin toplum tarafından kabul görmüş bir egemenliği söz konusudur. Öte yandan herhangi bir konuda düşüncesini ifade edemeyip savunamayan K5 ve K19 şunları ifade etmektedir. K5: *“O ne derse onu yapıyoruz mecbur. O ne derse o oluyor. Onun düşüncesi dışında ters karar alınmıyor zaten”* K5 bu mecburiyeti kadın oluşuna bağlayarak, *“gücümüz yetmez ki o erkek o ne derse o. Bizde öyle gördük.”* (K5, 27 yaşında, 2 çocuk annesi) K19 ise; *“Savunuyorum da genellikle onun dediği olduğu için, fazla zorlamıyorum. Çünkü biz kadınlar zaten fazla zorlayamaz.”* (K19: 33yaşında, 3Çocuk annesi) Diyerek, ataerkil sistemin dayattığı bir takım dini ve geleneksel düşünceye mesaj göndermektedir. Aslında bu durum, toplumda kadınlar konusunda cinsiyete dayalı yapılan eşitsizliğin aile içerisinde ne kadar etkili olduğunun bir yansımasıdır. Ancak ataerkil yapıyı her ne kadar eleştirek de bu sistemin toplumda özellikle kadınlar tarafından destek görmesi erkek egemenliğini meşru hale getirmektedir. Her şeyde eşinin iznini ve onayını alarak hareket eden K10, eşinin kendi düşüncesini bazen sordüğünü çoğu zaman da kendi kafasına göre hareket ettiğini hatırlattığımızda şunları ifade etmektedir. *“Evet, ben her şeyi eşimden izin alarak yaparım. Çünkü ailemden de böyle gördüm. Ayrıca*

dinimizde de böyle. Hem ailemin huzuru bundan geçiyor. Ben ısrarcı biri değilim. Fikrimi söylerim tamam derse yaparız, tamam demezse onun dediğine ben uyarım.” (K10, 40 yaşında, 1 Çocuk annesi) Ayrıca gün boyunca akşama kadar dışarıda çalışıp evin geçimini sağlamak için yorulan babanın ev içerisinde ve dışarıda son sözün ona ait olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu düşünceyi içselleştirip benimseyen K10, aile içerisinde kadının ılımlı, yumuşak ve eşine karşı itaatkâr davranması gerektiğini söyleyerek erkek hegemonyasının gerekliliğini savunmaktadır. Gelenek ve din gibi kültürel değerler aracılığıyla aile içerisinde yetiştirilen çocuklar ataerkil yapının üstün gördüğü erkek egemenliğini benimseyerek yetiştirilmektedir.

Eşiniz sizin düşüncenizi sorar mı? Diye sorduğumuzda, çalışmaya katılan kadınların ortak görüşü; “nadir sorar, bazen sorar, sorsa da yine kendi bildiğini yapar”, şeklindedir. Çalışmamıza katılan kadınların tek başına karar alıp hareket edemedikleri, eşleri sorumsuz olsa da her şeyde haberlerinin olması gerektiğini belirtmiştik. Ancak tam aksine kadınların düşüncelerini erkeğin genellikle sormadığını ve sorsa bile yine kendi bildiğini yapması toplumsal cinsiyetin erkek statüsüne sunduğu ayrıcalıklı bir konumun kadın-erkek ilişkisine yansımaları olarak görebiliriz. Kadınların erkeğin daha üstün ve ayrıcalıklı oluşunu benimseyip içselleştirmeleri bir takım gelenek ve din kuralları altında erkek hegemonyasının haklı ve doğruluğunu gösterme çabası olarak görülebilir. Ayrıca, din böyle emrediyormuş gibi gelenek haline getirilen ilişkiler kadını her anlamda baskı altında tutarak kadının hayatını toplumsal cinsiyetin sunmuş olduğu roller çerçevesinde yaşaması için baskı unsuru olarak kullanmaktadır. Ataerkil toplumda erkeğin değeri her zaman için öncelikli ve kadından daha ön planda tutulmuştur. Kadının ise ev yaşamıyla özdeşleştirilen hayatı gibi düşünceleri de bir o kadar kapalı ve değersiz görülmüştür. K5 eşi için, “*O kendi kafasına göre hareket eder. Benden akıl almaz. Ama oraya gitme onu yapma gibi sadece akıl verir.*” (K5, 27 yaşında 2 çocuk annesi).

Ataerkil yapıları toplumlarda her ne kadar erkeğin görüşü daha fazla önemsense de kadınlara, “düşüncenizi eşinize karşı rahatlıkla söyleyip savunabiliyor musunuz? Diye sorduğumuzda evliliği, akraba evliliği ve rızası olmadan evlenen kadınların ortak cevabı; düşüncelerini ifade ederken eşlerinin çok etkisinde kaldıkları, düşüncelerini ifade etseler bile yine onun dediği olacağından savunamadıklarını belirterek erkeğin egemenliğini çaresizce kabul etmektedirler.

Toplum, geçmişten gelen dini ve gelenek söylemlerine dayanarak kadını kamusal alandan dışlayıp, özel alan olan ev içerisine hapsetmesi kadının ekonomik olarak kendini erkeğe bağımlı hissetmesine sebep olmaktadır. Zaten dini ve gelenek olarak erkeğin egemen gücünü kabul eden kadın, ekonomik yönden de erkeğe bağımlı bırakılarak ataerkil sistemin düşüncesine razı olmaktadır. Ayrıca kadın ve erkeğe çocukluğundan itibaren baba ve anne tarafından öğretilen egemenlik duygusu kadının düşünce hayatında bile yer edinmiştir. Bu yüzden evin reisi olan erkek toplumsal cinsiyetin erkeğe sunmuş olduğu üstünlüğü kullanıp ailenin özellikle hem ev içi hem de ev dışı faaliyetlerinde kadını sürekli denetiminde tutarak istediği gibi yönlendirmektedir. Görüşülen kadınların hemen hepsi erkeğin, kadının düşünce hayatında bile ne kadar büyük bir yer kapladığı ve özgürce düşünemediklerini belirterek, erkek egemenliğinin kadının yaşamını tamamen kapsadığını göstermektedir. K12'nin, “*eşimin huyunu bildiğim için*

nelere izin verecekse onları söylerim. Yani eşimin izin verdiğini bildiğim konularda düşüncemi savunurum” (K12, 44 yaşında 1 çocuk annesi) diye açıklaması, günümüz toplumunda halen yoğun bir şekilde devam eden tek görüşlü erkek iktidarının tipik bir yansımasıdır. Öte yandan düşüncesini nadirde olsa söyleyen K13, *“eşim tepki verse de ben düşüncemi söylerim. Zaten fikrimi reddeder olmaz derse bende zorlayamam tamam derim. Çünkü bayanlar her zaman öyledir, zorlayamaz.”* (K13, 33 Yaşında, 2 çocuk annesi). Bu ve benzeri düşüncelerin kadınların zihinlerinde yer etmesi onların, *“bizde böyle gördük, dinimizde de böyle veya ekonomik özgürlüğüm olmadığı için hep bunlar oluyor.”* gibi nedenlere dayandırılması aslında ülkemizde özellikle düşünce olarak gelenek ve muhafazakâr yaşantının yoğun olduğu bölgelerde erkek gücünün karşı konulmaz bir iktidar oluşuna başta toplum olarak özellikle bu bölgelerde yetişen kadınlar için kabul görmüş ve değişmesi zor görülen bir öğretilerdir.

Ataerkil Toplumlarda Kadın Erkek İlişkisi

Erkek ve kadın statüsü cins ayrımına göre belirlenmekte olup toplumsal cinsiyet, ataerkil toplumlarda cinsiyete göre bireye konum sağlamaktadır. Erkek doğası itibariyle hem dışarıda hem ev içerisinde daha çok sözü dinlenen ve saygı duyulan birey olarak yetiştirilmektedir. Kadın ise, tam tersi daha uysal, uyumlu, itaatkâr olmayı benimseyerek hep erkekten sonra ikinci planda olması gerektiğini içselleştirerek büyümektedir. Böylesi düşünceleri toplumun merkezine alan ataerkil yapıli toplumlarda çocukların küçüklükten itibaren erkeksi ve kadınsı duygularla hareket etmeleri sağlanmaktadır. Bu düşünce ve davranış kalıpları arasında sıkışıp kalan ve kendi başına karar alamayan, hep başkaları tarafından yönlendirilen geleneksel kadın imajı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kadınlar, erkek egemenliğini çocukluk çağından itibaren peşinen kabul etmektedir. Kadın ve erkeğin eşit olmadığını ifade eden K8, *“kadın ve erkeğin eşit olduğunu düşünmüyorum. Ama aile içerisinde ortak karar alınması lazım. Ama babanın da biraz daha baskın olması lazım. Ya da öyle hissettirmek lazım. Çocukların babadan biraz korkmaları lazım. Babadan izin almaları lazım, ben öyle düşünüyorum. Bir yere giderken ondan izin alırım. O da bana der gittiği yeri ama izin almaz. Hiç kimse bunu inkâr etmesin. Erkekler bizim toplumumuzda ister istemez hep öndedirler”* (K8, 45 Yaşında, 4 Çocuk annesi) diye ifade etmesi, aslında toplumun genelinde var olan duruma açıklık getirmektedir. Fakat K8 erkek egemenliğinin sadece kendi düşünce hayatında yer almasının yeterli olmayacağını düşünerek baba/erkek'in tüm aile fertleri üzerinde her zaman bir baskısının ve ağırlığının olması gerektiğini savunmaktadır. Ataerkil yapıli toplumlarda kadınların, erkek egemenliğini benimseyerek büyümesi ve erkeğin hemen her şeyde öncü olması gerektiğine inanması aslında sadece onlar için değil, hep süregelen erkek egemenliğinin sorunsuzca devam etmesine katkı sağlamaktadır.

Kemikleşmiş düşünce yapıları kadınları geleneksel kadınlık rolü olan karılık ve annelik statüsüne hapsedmektedir. Çünkü kız çocukları için *“nasılsa evlenip çocuk büyütecek, okulu bitirsin yeter”* diye bakılırken, erkek çocuktan her zaman başarılı olması, iyi para kazanabileceği bir iş edinebilmesi ve ailesini geçindirmesi beklenir. Bu durum da kadın, gençliği ve güzelliği, erkek ise parası ve statüsü üzerinden tanımlanır (Kurtuluş, vd., 2004, s. 59). Severe ve kaçarak evlenen ve bu evliliğinden dolayı pişmanlık du-

yan K5, kadın erkek ilişkisinde ortak karar alınması gerektiğini savunmaktadır. Ancak eşinin her şeyi tek yaptığından dolayı sitem ederek ve bu sitemini yanlış kişiyle evlilik yapmasına ve kadın oluşuna bağlamaktadır. Kadın olduğu için bir şeyleri değiştirmenin çok zor olduğunu ve bizim bu çevrede yaşayan insanların sadece ev, iş, bulaşık, temizlik ve çocuk gibi şeylerle zamanın geçtiğini belirterek erkek egemenliğinin dayattığı hayatı yaşamak zorunda kaldıklarını belirtmektedir (K5, 27 Yaşında, 2 çocuk annesi).

Ataerkil toplumlarda erkek bilindiği üzere birey olarak kadından çok daha değerli ve itibarlı konumdadır. Erkeğe doğumundan itibaren sunulan bu yüksek değer hemen her alanda öncelikli ve saygın olmasını sağlamaktadır. Kadın ise, erkeğin denetiminde ve erkeğin izin verdiği ölçüde statüsünü geliştirebilmektedir. Kadın erkek ilişkisinde eşitliği kabul etmeyen K6, *“eşim benden hep bir adım önde olmalı. Ben onu hep savunuyorum. Erkek tabii ki bizim reisimizdir. Ben onu her zaman çocuklarımıza da öğretirim. Baba bizim evde birincidir. İkinci annedir. Her şeyde onun fikrini alır ona göre hareket ederim. Çocuklarımı da o yönde yetiştirmek istiyorum”* (K6, 41Yaşında 3 Çocuk annesi) diye ifade ederek aslında geleneksel ve dinsel normların ataerkil sistemin devam etmesindeki en önemli destekçisi olarak görülebilir. Ayrıca ataerkil sistemin kadınlara sunmuş olduğu *“annelik ve karılık”* statüsünü kadınların bu denli benimsemiş olması toplumsal cinsiyetin başarılı bir şekilde eyleme dönüştürülmüş hali olarak nitelendirilebilir. Görüşülen kadınların pek çoğu, aile içerisinde erkeğin bir adım önde olması gerektiğini, erkeğin daha fazla sözünün geçmesi gerektiğini belirterek; erkeği, *“o evimizin reisidir”* algısı ataerkil sistemin bizzat kadınlar tarafından desteklendiğini göstermektedir. Ancak her ne kadar *“erkek bir adım öndedir”* anlayışı yaygın olsa da kadınında ev içerisinde sözünün geçmesinin gerektiğini belirten K16, sitemini şu şekilde anlatmaktadır. *“Tabii evin reisi erkektir. Ama senin ne kadar hükümün geçiyorsa bende evin kadınıyım. Erkek erkekliğini, bayan da bayanlığını bilecek de bir yerde de benim sözümün geçmesini isterim. O ne kadar büyükse ben de anneyim. Benim emeğim daha çok. O bırakıp gidiyor. Ben 5 çocukla akşama kadar ne yedirsem, ne gıydirsem diye düşünüyorum. Belki erkek sözü biraz fazla olabilir ama eee biraz da bizim sözümüz geçerli olsun”* (K16, 37Yaşında, 5 Çocuk annesi). Erkek çocuğunun ayrıcalıklı bir şekilde büyütülmesi ve kadınlar tarafından da bu şekilde öğrenilip algılanması erkek egemenliğinin yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Çünkü erkeğin her anlamda daha değerli gösterilmesi kadınların kendilerini daha değersiz atfetmelerine sebebiyet vererek eril iktidarın meşruluğuna rıza göstermek zorunda kalmaktadır.

Ataerkil toplumda kadın erkek konusunda birçok çelişkinin olduğu bilinmektedir. Günümüz mevcut koşullarında bile, anne ve baba çocukları yetiştirirken cinsiyete göre hareket ettiği ve geleneksel toplum yapısının uygun gördüğü roller çerçevesinde davranıldığı gözlenmiştir. Çalışmamızda birçok kez ataerkil yapıları aile yaşantısında din ve geleneğin çok fazla etkisinin olduğunu belirtmiştik. Bu etkinin benzeri, toplumun her katmanında görülebilir. Ancak ekonomik ve eğitim seviyesinin alt katmanında yer alan aile yapılarındaki kadın erkek ilişkisinde din ve gelenek daha belirgindir. Ve bu tip ailelerde yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadının aleyhinde daha yoğun yaşanmaktadır. K3 ve K14’ün, kadın erkek ilişkisine verdiği cevap aslında günümüzde kadınlar açısından yaşanan durumu özetler niteliktedir. *“Bizim buralarda erkeğin sözü daha ağır bastığı için, hem bize de öğretilen budur. Bizde mecbur kabul ediyoruz.”* (K3, 36 yaşında, 3 Çocuk annesi). *“Erkek evin reisidir. Bu böyle, başımızı eğiyoruz.”*

Öyle gördük öyle gidiyor,” (K14, 44Yaşında, 3 Çocuk annesi) diyerek ataerkil yapının kadına dayattığı hayatı yaşamanın çaresizliğini dile getirmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet, ataerkil toplumlarda kadın erkek ayrımının ilişkisel boyutuna da değinerek, kadın ve erkeğe uygun cinsiyet kimlikleri inşa etmektedir. Bu kimlikler, erkeğe önemli ölçüde avantaj sağlayıp daha yüksek konumlar inşa ederken, kadını daha pasif halde bırakmak için üzerinde hep bir baskılama aracı olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Ataerkil yapıli toplumlarda özellikle gelenek ve muhafazakâr kesimlerin yoğun olduğu bölgelerde toplumun çekirdeğini oluşturan ailede, kız ve erkek çocukları toplumsal cinsiyet bağlamında yetiştirilmekte ve hayata hazırlanmaktadır. Ayrıca ataerkil toplumda aile, toplum yapısı ve bireylerin ihtiyaçlarına göre kendi yapısını değiştirebilmektedir. Toplumsal cinsiyet, sosyal ilişkileri ve daha da önemlisi kadın erkek ilişkisini anlamak için önemli bir açılım sağlamaktadır. Bu açılım ideoloji, güç ve toplumsal sınıflar gibi kavramların daha iyi anlaşılmasına yardım eder. Ayrıca bu bakış açısı, hem ailede hem de toplumda var olan egemen tiplerin nasıl yeniden üretildiği konusunda önemli mesajlar vermektedir. Çünkü aile toplum ile birey arasında önemli bir tampon görevi yürütmektedir (Dedeoğlu, 2000, s.143). Toplumsal cinsiyet rolleri yaşamın her alanında kadın ve erkeğe önemli ve aktif roller hazırlar. Aile bu rollerin öğretildiği merkez saha olarak bilinir. Aile içerisinde baba olan erkeğin her şeyde önceliği vardır ve ailenin en temel konuları başta olmak üzere hemen her konuda söz hakkı tanındığı bir egemenliğe sahiptir. Dolayısıyla maddi ve manevi yönden erkeğe mahkûm olan ve kendi hayatını erkeğin yaşamına dolayımlemek zorunda kalan geleneksel bir kadın imajı rolü ortaya çıkmaktadır. Kadınlık ya da erkeklik tümüyle toplumsal veya kültürel olaylar olup bu durum zaman ve yerlere göre farklılık gösterebilmektedir (Bingöl, 2014, s.109). Toplumun eğitimli ve maddi yönden gelişmiş bölgelerinde kadın ve erkekten beklenen davranışlar ile toplumun daha gelenekçi ve muhafazakâr alanlarında yaşayan insanlardan yapması beklenen davranışlar çok daha farklı olduğu bilinmektedir. Bir tarafta ekonomik ve eğitim seviyesinin gelişmesine bağlı olarak gelişen sosyal hayatların kadın ve erkek üzerindeki baskıyı azaltırken, daha katı kuralların yanında maddi imkânsızlığında olduğu bölgelerde ise, erkek ve özellikle kadın üzerindeki toplum baskısının daha yoğun hissedildiği kısıtlı bir yaşam mevcuttur. Aile gelirinin ve eğitim seviyesinin asgari düzey ve altında olduğu bölgelerde kadınların düşüncelerinde genel olarak şu düşünce yer almaktadır. *“Biz kadınlar, aile içerisinde ikimizin de dediği olsun isteriz. Ama bizim buralarda hep erkek evin reisi olarak görülür, biz kalktık öyle gördük ve buralarda bu düşünce kabul edilir,”* gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmada da kadınların düşünce hayatında erkeğin egemenliğinin hemen her şeyde hissedilir olması çalışma hakkındaki yaklaşımımızı destekler niteliktedir. Öte yandan aile içi ilişkilerde erkeğin üstünlüğünü ekonomi, eğitim ve dine bağlayan K18, *“Bana göre kadın erkek eşittir. Bende isterim benim de sözüm geçsin isterim. Eşimin sözünü tutmak imandan dolayı ben onun için yapıyorum. Dinimiz böyle emrettiği için. Ayrıca ekonomik özgürlüğüm olmadığı için mecbur kalıyorum onu dinlemeye. Ailem beni okutmadı ve ben de okuyamadığım için çok pişmanım”* (K18, 38 Yaşında, 4Çocuk Annesi) diyerek toplumun kadına biçtiği rolleri yine toplumun baskısıyla yaşamak zorunda kaldığı görülmektedir. Ancak K18, ekonomik özgürlüğüm olsa da eşimin sözünü tabii ki yine dinlerim ancak benim de sözüm geçer, düşüncesi gelenek ve din yaşantısının toplum hayatında ne kadar aktif ve etkili olduğunu göstermektedir.

Çünkü kadının ekonomik özgürlüğe sahip olması ev içerisinde temel kararların yine erkek tarafından alınmasını engellemektedir.

Sonuç

Türkiye geçmiş dönemlerden günümüze değin ataerkil yapının yoğun yaşandığı ve kabul gördüğü bir ülkedir. Özellikle ekonomik yönden az gelişmiş, kültürel yönden ise daha homojen olan Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Erzurum şehrinde ataerkil bir cinsiyet rejiminin hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir deyişle erkeğin hemen her şeyde etkin bir konumda olduğu, kadının ise arka planda kaldığı bir düşünce ideolojisi hâkimdir. Dolayısıyla kadın erkek güç ilişkisinde erkek temelli bir iktidarın varlığından söz edilebilir.

Kadınların sahip olduğu maddi imkânsızlığın yanında eğitim seviyesinin de erkeğin eğitim seviyesinden daha düşük olması onları aile içi roller ve diğer pek çok konuda ikinci plana itmektedir. Çünkü ekonomi ve eğitim seviyesinin iyi olması insana önemli bir özgüven aşılır. Ancak bu çerçevede yaşamlarını sürdüren kız çocuklarının eğitim görmesi, toplumsal cinsiyetle doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Dolayısıyla aile içerisinde başlayan kadın erkek eşitsizliği kadının evliliğiyle de devam etmektedir. Ayrıca aile reisi olarak tabir edilen erkeğin eğitimi, aile içi ilişkileri önemli ölçüde etkilediği düşünülebilir. Yapılan çalışma çerçevesinde görüşülen kadınların büyük bir bölümünün eğitim düzeyi ilkökul iken, erkeklerin ise daha çok ortaöğretim ve lise seviyesinde olması kadınların söylemlerinde erkeklerin hemen her konuda daha çok şey bildiğini varsaymaktadır. Bu da hem aile içerisindeki temel kararların alınmasında hem de ev dışı konularda erkeğin önemli ölçüde hâkimiyetinin olduğunu göstermektedir. Bu kaniya, görüşülen kadınların duygu ve düşüncelerini ifade ederken gelenek ve dini öğretilerin yanında ekonomik yetersizlik ve eğitim derecesinin düşük olması gibi sebeplerin dile getirilmesiyle ulaşılmaktadır

Erkek hegemonyası karşısında görüşülen kadınların çoğunluğu tepkilerini gizlemekte ve düşüncelerini rahatça ifade edemedikleri görülmüştür. Çok az oranda düşüncesini ifade eden kadınların da kendilerini savunamadıklarını belirtmiştir. Bu çaresizliği, toplumsal cinsiyetin kadınlara yüklemiş olduğu ev hanımı ve annelik rollerinin yanı sıra “biz de böyle gördük”, “dinimiz emrediyor” düşüncesiyle gelenek ve dini söylemler çerçevesinde durumu değerlendirdikleri görülmektedir. Kadınlar, erkeğin egemenliğini; dini kurallar, geleneksel öğretiler ve ekonomik özgürlüğün olmayışına dayandırarak kabul ettikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca kadınların, ev içerisindeki tek iktidarın baba/erkek olduğu algısını çocuklara da doğrudan aktarması, toplumsal cinsiyetin onlara sunmuş olduğu rolleri kusursuzca yerine getirmesini sağlamaktadır.

Muhafazakâr yapının dinamikleri ve geleneksel öğretilerle desteklenen ataerkil sistemde kadın ve erkeğe yönelik önceden belirlenen toplumsal kimlikler mevcuttur. Kadının konumu büyük oranda toplumsal cinsiyet rolleri tarafından belirlenmekte ve kadının istenilen yönde hareket etmesi için dini ve geleneksel yapılar aracılığıyla toplum baskısı yapılmaktadır. Ev içerisinde kadının temel rolünün “ev hanımı ve annelik” olarak belirlenmesi kadınların özel alanda sıkışıp kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca soyun devamının erkeğe dayandırıldığı ataerkil toplumda kadının erkeğe hemen her konuda tabi olması beklenmektedir ve çocuklarda bu yönde yetiştirilmektedir. Öte yandan

baba soyunun etkinliğinin sürdüğü bölgede, akraba evliliklerinin hala yaygın olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, çalışma içerisinde kadınların baba evinden itibaren evlilikleri dâhil olmak üzere kendi hayatlarıyla ilgili kararlarda hep erkeğin egemenliğinde karar verildiği ve her ne kadar görüşülen bazı kadınlar “benim de sözüm dinlenir” diye ifade etse de, muhafazakar ve gelenek ruhun büründüğü ataerkil yapılı toplumlarda ve özellikle eğitim ve ekonomik yönden toplumun alt katmanında yer alan ailelerde erkeğin sarsılmaz bir iktidara sahip olduğu ve kadının bu sistemin devamlılığında rol oynadığı yapılan derinlemesine görüşmelerde saptanmıştır.

Kaynakça

- Altun, D. ve Toker H. (2017). “Toplumsal Cinsiyet”, 1.Baskı, Ankara
- Butler, J. (1990). “Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity” New York and London: Routledge
- Butler, J. (1993). “Bodies that matter”, Routledge, Newyork and London
- Bem, S. (1993). “The lenses of gender: Transforming the debate on sexual inequality”, New Haven: Yale University Press
- Brown, H. A. (2016). “Marx’ta Toplumsal Cinsiyet ve Aile”, Çev. Gamze Rastgeldi, 1.Baskı, Ankara
- Connell, R. W. (1977). “Ruling class, ruling culture”, Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Connell, R. W. (2016). “Toplumsal Cinsiyet ve İktidar”, Çev. Cem Soydemir, 2.Basım, İstanbul
- Eckert, P. and McConnellGinet, S. (2003). “Language and Gender”, Second Edition. Cambridge and New York: Cambridge University Press, Chapter1,
- Eckert, P. and McConnellGinet, S. (2003). “Language and Gender”, Second Edition. Cambridge and New York: Cambridge University Press, Chapter5
- Gökkaya, V. B. (2018). “Toplumsal Cinsiyet ve Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet”, 1:Basım, Ankara
- Lerner, G. (1986). “The Creation of Patriarchy”, Oxford University Press, Oxford and New York
- Millett, K. (1970). “Sexual Politics”.
- Phillips, A. (2012). “Demokrasinin Cinsiyeti”, Çev. Alev Türker, 2.Basım, İstanbul
- Rigel, N. Batuş G. Yücedoğan G. Çoban B. (2005). Kadife Karanlık, İkinci Baskı, İstanbul
- Rose, S. O. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Tarihçiliği Nedir?”, Çev. Ferit B. Aydar, 1.Basım, İstanbul

- Tucker, J. E. (2015). "İslam Hukukunda Kadın, Aile ve Toplumsal Cinsiyet", Çev. Zeynep E. Koca, Birinci Baskı, İstanbul
- Tekeli Ş. (1988). "Kadınlar İçin", 1.Basım, İstanbul
- Yapıcı A. (2016). "Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın", 1.Baskı, İstanbul
- Yaraman A. (2015). "Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili", 2.Basım, İstanbul
- Walby S. (1990). "Theorizing Patriarchy." Basil : Blackwell.
- Blackless M. Charuvastra A. Derryck A. Fausto-Sterling A. Lauzanne K. Lee E. (2000). "How sexually dimorphic are we? Review and synthesis", American Journal of Human Biology, 12:151-166.
- Bhasin K. (1993). "What is Patriarchy? Kali for Women", New Delhi.
- Bingöl O. (2014). "Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık" KMÜ Sosyal Ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi 16 sayı 1, 108-114.
- Becker M. (1999). "Patriarchy and Inequality: Towards a Substantive Feminism", University of Chicago Legal Forum: Iss. 1, Article 3
- Connell R. ve W. M. J. (2005). "Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept Gender and Society", Vol. 19, No:6 December, pp,829-859.
- Dedeoğlu S. (2000). "Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye'de aile ve kadın emeği", Toplum ve Bilim Dergisi Sayı:86
- EROL M. (2008). "Toplumsal Cinsiyetin Tutumlar Üzerindeki Etkisi", C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık Cilt: 32 No:2, 199-219,
- Ecevit Y. (2003). "Toplumsal cinsiyetle yoksulluk ilişkisi nasıl kurulabilir? Bu ilişki nasıl çalışılabilir?", Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi 25 (4) Özel Eki
- GOKÇE B. (1979). "Ulusal Kültür, Türk Toplumunda Kadın Üzerine", Sayı:6
- GÜNAY G. ve BENER Ö. (2011). "Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri", Karabük Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü Hacettepe Üniversitesi, TSA /Yıl: 15, S:3
- Gerschick, T.J, and A.S. Miller. (1994). "Gender identities at the crossroads of masculinity and physical disability", Masculinities 2(1): 34-55.
- KİTİŞ, Y. ve Sema B. Ş. (2007). "Bir Aile İçi Şiddet Olgusu; Sır Tutma İlkesi ile Şiddeti İhbar Etme Yükümlülüğü Arasındaki Etik İkilem", Aile ve Toplum Yıl: 9 Cilt: 3 Sayı:11
- Kahraman, S. D. (2010). "Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 3 (1), 30-35
- Kurtuluş C. Uğraş U. T. Önder K. (2004). "Hegemonik Erkekliğin Peşinden," Toplum ve Bilim, Sayı, 101, Güz
- Ökten Ş. (2009). "Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Top-

lumsal Cinsiyet Düzeni” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, sayı:2/8

Subaşı N. (2007). “Muğla üniversitesi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam, Toplumsal Değişme, Aile ve Yeni Risk Alanları”, 1.Baskı, Ankara

SARITUNALI G. “Ataerkillik ve Türkiye’de Kadına Yönelik Ev-İçi Şiddet”, Celal Bayar Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, 2. Sınıf Öğrencisi

Yıldırım S. (2017). “Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik”, 6.Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı – II, Muş,

Yavuz Ş. (2015). “Ataerkil Egemen Erkeklik Değerlerinin Üretiminde Kadınların Rolü: Trabzon Örneği” Fe Dergi 7, No.1, 117-130.

Vatandaş C. Afyon Kocatepe Üniversitesi, (2011). “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, Sosyoloji Konferansları, Sayı:35, sy,29-56, İstanbul Üniversitesi Yayınları

West C. and Zimmerman, D. (1987). “Doing Gender. Gender and Society”, 1:125-151

Witt, S. D. (1997). “Parental influence on children’s socialization to gender roles”, Adolescence,. Education Abstracts

Crespi, I. (2013). “Socialization and Gender Roles Within the Family: A Study on Adolescents and Their Parents in Great Britain”, Catholic University of Milan

URL: https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/seda_kaya_guler/2014/03/04/erkek-egemen-toplum (Erişim Tarihi: 07.07.2018)

URL: <http://www.altinmiras.com/?Syf=26&Syz=105543> (Erişim Tarihi: 13.07.2018)